

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for barnevern og sosialt arbeid

Forsvarlige beslutningsprosesser i kommunal barnevernstjeneste

En kvalitativ studie av hvordan forsvarlighetskravet sikres og utfordres

Ida Marie Borgan Skøyen

Masteroppgave i Barnevern, BVE-3940, mai 2024

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	6
1 Innledning	1
1.1 Formål og problemstilling	3
1.2 Oppgavens oppbygging	4
2 Bakgrunn for studien	5
3 Rettskilder og faglitteratur relevant for barnevernstjenestens beslutningsprosesser	7
3.1 Barnevernstjenestens forsvarlighetskrav og andre rettskilder	7
3.2 Barnevernstjenestens beslutninger	12
3.3 Barnevernstjenestens skjønnsutøvelse	15
3.4 Barnevernstjenestens kompetanse	16
3.5 Barnevernstjenestens ledelse	20
4 Mine metodevalg	23
4.1 Fenomenologi og hermeneutikk	23
4.2 Forskningsdesign	24
4.2.1 Strategisk utvalg	24
4.2.2 Kvalitative livsverdenintervju	25
4.2.3 Planlegging og gjennomføring av intervju	26
4.2.4 Transkribering	26
4.2.5 Analyse	27
4.3 Validitet og reliabilitet	27
4.4 Forskningsetiske problemstillinger	28
5 Presentasjon av funn	29
5.1 Rettslige rammevilkår	30
5.1.1 Barnets og foreldrenes generelle rettigheter	30
5.1.2 Barnets beste som grunnleggende prinsipp	32
5.2 Forhold ved barnevernstjenesten som arbeidsplass	35

5.2.1	Rutiner og internkontroll i barnevernstjenesten	35
5.2.2	Ledelse som støttefunksjon for forsvarlige beslutningsprosesser	36
5.2.3	Tid som mangelvare	39
5.3	Saksbehandlerens kompetanse	40
5.3.1	Kompetanseheving gjennom kunnskap og ferdigheter	40
5.3.2	Kompetanseutveksling og -utvikling gjennom bruk av team.....	42
6	Diskusjon av funn.....	43
6.1	Saksbehandleren som aktør for sikring av barn og foreldres rettigheter.....	43
6.2	Saksbehandleren som tjenesteyter	49
6.3	Saksbehandleren som kompetanseutøver	54
7	Avsluttende refleksjoner	60
	Referanseliste	63
	Vedlegg 1 - godkjenning fra SIKT.....	67
	Vedlegg 2 - infoskriv.....	68
	Vedlegg 3 - intervjuguide.....	72

Forord

Et av livets store prosjekter er ved veis ende. Det har vært spennende og lærerikt, men det har også vært krevende. Jeg er takknemlig for muligheten til å utvikle meg faglig, og ser frem til å fortsette læringskurven.

Jeg vil takke mine informanter for deres tid, unike kunnskap og verdifulle erfaringer. Og en stor takk til min veileder Aina A. Kane, for støtte, gode, konstruktive tilbakemeldinger og tilgang på din enorme faglige kunnskap.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke min kjære mann for at du har hatt troen på meg, og støttet meg, også i de sene nattetimer. En stor takk til ungene mine, nå skal dere få mammaen deres tilbake igjen.

Silsand, mai 2024

Ida Marie Borgan Skøyen

Sammendrag

Formålet med studien var å utforske saksbehandlerens forståelse av forsvarlighetskravet i kommunale barnevernstjenester, og hvordan saksbehandlere fremmer forsvarlighet i barnevernstjenestens beslutningsprosesser. Problemstillingen var: *Hvordan kan forsvarlighetskravet sikres og utfordres i barnevernstjenestens beslutningsprosesser?* Data ble innsamlet gjennom semistrukturerte livsverdenintervju med seks informanter. Deretter ble intervjuene analysert ved hjelp av tematisk analyse. Videre ble funnene drøftet gjennom relevant faglitteratur og rettskilder. Analysen avdekket tre hovedkategorier: 1) rettslige rammevilkår, 2) forhold ved barnevernstjenesten som arbeidsplass og 3) saksbehandlerens kompetanse. Informantene fremhevet betydningen av å ivareta barnets og foreldrenes rettigheter. Det ble understreket at saksbehandlere må inneha tilstrekkelig og relevant kompetanse for å oppfylle forsvarlighetskravet. Videre poengterte informantene at etablering av rutiner og internkontroll var avgjørende for å sikre korrekte beslutningsprosesser. God ledelse ble identifisert som en viktig faktor som påvirker saksbehandlerens handlingsrom til å utøve forsvarlighet, og mangel på tid ble fremhevet som en faktor som kunne hemme utøvelsen av en forsvarlig tjeneste. Barnevernslovens forsvarlighetskrav fremstår lite definert og skaper usikkerhet blant saksbehandlerne angående hvordan kravet skal forstås.

1 Innledning

Barneverntjenestens arbeid vies mye offentlig oppmerksomhet, da de ansatte i den kommunale barneverntjenesten (omtales videre i oppgaven som saksbehandler) håndterer situasjoner som berører noen av de mest smertefulle følelsene en person kan ha. Dette inkluderer beslutninger hvor myndighetene har kommet frem til at barnet ikke kan bo hjemme, for eksempel på grunn av manglende beskyttelse. Barnevernstjenesten tar flere beslutninger som griper inn i barn og familiers privatliv, og det kan følge store konsekvenser for dem som blir berørt. Beslutningens inngripende karakter fordrer at alle handlinger som fører til en beslutning, beslutningsprosessen, er korrekt (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, heretter Bufdir, 2023). På den ene side kan barnevernstjenesten møtes med bekymring og motstand. På den annen side kan barneverntjenestens arbeid også bli høyt verdsatt av de familiene som samtykker til å motta hjelp og får gode relasjoner til saksbehandler, og opplever å få den nødvendige hjelp og støtten de trenger.

Barnevernstjenestens beslutninger er enkeltvedtak, jf. Barnevernsloven (2021) §10-14.

Barnevernsfaglig arbeid er noe av det mest utfordrende og vanskelige arbeidet en helse og omsorgsarbeider kan stå i (Weele & Karlsen, 2021). En barnevernsfaglig vurdering er et internt begrep brukt av mange saksbehandlere i barnevernstjenestene, og refererer til vurderinger gjort med bakgrunn i barnevernsfaglig kompetanse. Begrepet barnevernsfaglige vurderinger brukes også blant annet i Barnevernsloven (2021) § 12-4 om barnevernets journalplikt, hvor journalen skal inneholde «*barnevernsfaglige* vurderinger som barnevernet bygger sin saksbehandling på». Barnevernsfaglig kompetanse er ikke en kunnskapsgren, men kan anses som et utspring av sosialfaglig kunnskap.

Barnevernsfaglig kompetanse skal bidra til at barn, unge og familier i en utsatt livssituasjon opplever trygghet, inkludering, læring og mestring, og at de møtes med forståelse, empati og anerkjennelse. Barnevernsfaglig kompetanse tar utgangspunkt i barn og unges livssituasjon og rettigheter og skal bidra til forsvarlige tjenester med utgangspunkt i barnets beste (Bufdir, 2022a, s. 7).

Jeg ønsker å undersøke den komplekse hverdagen til saksbehandlere i barneverntjenestens arbeid i min masteroppgave. Og da spesielt med tanke på beslutningsprosesser og forsvarlighet. Med kompleks mener jeg alle de faktorer en saksbehandler må ta hensyn til, ha kunnskaper om og anvende i sin arbeidshverdag. Barnevernstjenestens saksbehandling, tjenester og tiltak skal være forsvarlige jf. Barnevernsloven (2021) § 1-7. Det jeg finner særlig

interessant er å utforske hvordan saksbehandlerne forstår barnevernstjenestens forsvarlighetskrav og hvordan de opplever arbeidet som forsvarlig. Temaet er derfor høyst relevant og meningsfullt for forskning.

Konteksten i oppgaven omhandler den kommunale barnevernstjenesten. Barnevernstjenestens hovedoppgave er å ivareta de mest utsatte barna, beskytte mot omsorgssvikt, og sikre trygghet og utviklingsmuligheter (Bufdir, u.å-a). Dersom noen er bekymret for et barn og sender en bekymringsmelding til barnevernstjenesten, er det barnevernstjenestens oppgave å undersøke meldingen og eventuelle forhold nærmere gjennom en undersøkelse (Bufdir, u.å-a). Det følger av Barnevernsloven (2021) § 2-5 at en undersøkelse er avsluttet når det foreligger en samlet vurdering av saken, og saksbehandleren a) henlegger saken, b) henlegger med mulighet for ny undersøkelse, c) iverksetter tiltak eller d) sender begjæring om tiltak til barneverns- og helsenemnda.

En undersøkelse i barnevernstjenesten kan oppleves som betydelig inngripende og til tross for mildeste inngreps prinsipp, er saksbehandleren bundet av Forvaltningsloven (1967), og § 17; at en sak skal være *så godt opplyst som mulig før vedtak treffes*. Derfor fremheves betydningen av dyptgående fagforståelse og grundig kjennskap til beslutningsprosessene for å vurdere og dokumentere barnets og familiens behov i henhold til lovkrav. I hver situasjon saksbehandleren gjør et unntak fra Den europeiske menneskerettskonvensjon (1950)(heretter EMK), skal dette begrunnes. Det er gjennom profesjonell kompetanse at beslutningstakere kan sikre at handlinger er i overensstemmelse med gjeldende lovkrav. Ansatte i barnevernstjenesten blir stående i et spenningsfelt mellom rett hjelp, og rett hjelp til rett tid (Ellingsen, 2014). Spenningsfeltet involverer avveininger av for eksempel prioritering av forebygging eller inngrep, tidspress eller grundighet, kortsiktige og langsiktige konsekvenser. Å dokumentere vurderinger og beslutningsprosesser sees opp mot barnevernstjenestens journalplikt jf. Barnevernsloven (2021) § 12-4, om at enhver journal skal inneholde både opplysninger om barnet og familien, men også barnevernsfaglige vurderinger som senere kan ha betydning for en beslutning. Forvaltningsloven (1967) §§ 18a og 18b og Barnevernsloven (2021) § 12-6 omhandler at forvaltningsorganet kan gjøre unntak av innsyn fra dokumenter som er ment som intern saksforberedelse, dersom det kan føre til skade eller far for barnet eller andre.

I henhold til EMK (1950) artikkel 8 er det fastsatt at offentlige myndigheter ikke skal foreta inngrep i borgernes rett til respekt for privat og familieliv, med mindre det er nødvendig og

hjemlet i lov. Enhver handling fra barneverntjenesten innebærer et mulig inngrep i familielivet, noen handlinger kan oppleves som mer inngripende enn andre. Det står også nedfelt i Grunnlova (1814) § 102. EMK (1950) artikkel 8 omhandler både saksbehandlingsregler, rettssikkerhet og krav til beslutningsgrunnlaget. For å sikre denne rettighet, er det avgjørende at foreldrene har fått medvirket, dekket sine rettigheter og fått anledning til å komme med sine synspunkter. Dersom det er svakheter ved beslutningsprosessen, for eksempel medvirkning, vil det kunne føre til usikkerhet om selve resultatet er i tråd med partenes synspunkter (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2020).

Det er sentralt for befolkningen at barnevernstjenestens beslutninger er korrekte og formålstjenlige, og at de som trenger hjelp, får den hjelpen som er nødvendig. Samlet er det avgjørende for befolkningen at beslutningene er korrekte for å sikre barn og familiers velferd, rettssikkerhet, tillitt til myndighetene og forebygge feilaktige belastninger for familier. Som ansatt i barneverntjenesten utøver saksbehandleren skjønn for å hjelpe barn som lever under skadelige forhold, gjennom myndighet fra staten. Hvis en beslutning skal vurderes å være god, må en se på selve prosessen rundt beslutningen, for eksempel vurderingene og familiens medvirkning i prosessen. Når en fatter en beslutning er en også underlagt andre forvaltnings og rettssikkerhetsprinsipper, slik som legalitetsprinsippet og likebehandlingsprinsippet (Læret & Skivenes, 2016). Forvaltningsloven (1967) regulerer saksbehandlingen i offentlig forvaltning, derfor gjelder den også for barnevernstjenesten.

1.1 Formål og problemstilling

Målet med min masteroppgave er primært knyttet til egen læring og fordypning i feltet, samtidig som jeg ønsker å bidra til kunnskapsdeling og forbedring av praksis innenfor den kommunale barneverntjenesten. Mitt ønske er å kunne anvende mine forskningsfunn for å sikre en mer forsvarlig behandling av barn og familier med behov for hjelp fra barnevernstjenesten, gjennom mer dekkende og treffsikre vurderinger og beslutninger. Gjennom å være en ressursperson som deler innsikter og erfaringer, håper jeg å kunne påvirke og kvalitetssikre beslutningsprosesser, samt bidra til en kontinuerlig forbedring av barnevernstjenesten.

Jeg ser på oppgaven som en mulighet til å skape bevissthet rundt beslutningsprosesser i barneverntjenesten. Ved alle beslutninger barnevernstjenesten gjør, er det forhold som påvirker beslutningsprosessen og beslutningsgrunnlaget i ulik grad. Gjennom å innlemme

relevante rettskilder om barnevernstjenestens beslutningsprosesser, med relevant litteratur om beslutninger, skjønn, kompetanse og ledelse ønsker jeg å legge grunnlaget for en solid og innsiktsfull forskningsoppgave. En tilnærming som ser på barnevernstjenesten som et beslutningssystem, vil legge vekt på vurderinger og beslutninger innenfor definerte rammer (Misund, 2014). Barnevernstjenestens beslutninger er basert på vurderinger av mulige konsekvenser, men det er utfordrende å få et fullstendig bilde av barnets situasjon og alle konsekvensene beslutninger eller inngrep har for barnet og familien.

Jeg har erfart både gode og dårlige drøftingsklimaer, og ser ulike perspektiver som på ulike måter kan påvirke en faglig drøfting. Jeg opplever ofte at saksbehandlere i barnevernstjenestene refererer til «noe» som forsvarlig, eksempelvis i et vedtak, uten at det er redegjort for hva som gjør det forsvarlig. Jeg ønsker med min forskning å endre på dette. Jeg tenker at forsvarlighetskravet beskrives i liten grad, og kan sees på mange måter, da det mangler en presisering av hvilke faktorer som skal ligge til grunn for at noe er forsvarlig. Å fatte en beslutning kan gjøres på ulike nivåer, saksbehandler tar noen beslutninger, lederen tar noen beslutninger og det er ulike forum for beslutningstaking i de ulike barnevernstjenestene.

Jeg har valgt følgende problemstilling for oppgaven:

Hvordan kan forsvarlighetskravet sikres og utfordres i barnevernstjenestens beslutningsprosesser?

Gjennom å kombinere funn fra mine intervju med relevante rettskilder og faglitteratur ønsker jeg å belyse kompleksiteten i forsvarlige beslutningsprosesser i barnevernstjenesten. Jeg ønsker å få en dypere innsikt i forsvarlighetskravet, og hvordan andre saksbehandlere i de ulike barnevernstjenestene forstår og forholder seg til begrepene *forsvarlighet* og *forsvarlighetskravet*.

1.2 Oppgavens oppbygging

Masteroppgaven inneholder et kapittel som introduserer formålet og problemstillingen, som vil være retningsgivende for den videre strukturen i oppgaven. I dette kapittelet presenteres også oppgavens oppbygging, som gir leseren en oversikt over innholdet som vil bli utforsket videre. I kapittel to diskuteres bakgrunnen og oppgavens relevans innenfor sosialfaglig kontekst. Videre presenteres relevant faglitteratur i kapittel tre, hvor temaene er organisert i fem underkapitler for å gi klarhet og avgrensning i oppgaven.

Jeg har utforsket metodeteorien og presentert mine valg i oppgaven. Gjennom å koble sammen teori og egne valg, har jeg demonstrert min forståelse av beslutningsprosessene som ligger til grunn for min metodiske tilnærming.

I kapittel fem presenteres funnene fra analysen. Ved hjelp av koding og kategorisering er funnene organisert i tre hovedområder, med underkapitler som gir oversikt over de ulike funnene. Selv om noen funn kunne være relevant for flere underkapitler, er de kun presentert en gang. Jeg har valgt å inkludere både beskrivelser av funnene og sitater fra informantene for å understreke poengene. Hvert underkapittel er oppsummert for å legge grunnlag for en diskusjon av funnene og relevant faglitteratur i kapittel seks.

I lys av relevant faglitteratur og rettskilder, har jeg utforsket funnene fra mitt datamateriale i kapittel seks. Jeg har delt dette kapittelet inn i tre underkapitler, hver med passende overskrifter som reflekterer innholdet. Disse underkapitlene gir en analyse av sammenhengen mellom mine funn og teorien som er presentert tidligere. I kapittel syv fremmer jeg mine avsluttende refleksjoner og oppsummerer oppgavens funn.

2 Bakgrunn for studien

Forsvarlighetskravet i Barnevernsloven (2021) henger sammen med Forvaltningsloven (1967) § 17 om at saken skal være så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Herunder ligger både retten til medvirkning og vektlegging av familiens stemme. Dette fordrer tilstrekkelig informasjon om barnet og familien, samt konkrete og individuelle vurderinger av deres situasjon. Selv om Forvaltningsloven (1967) er en selvstendig juridisk ramme, er den likevel tett knyttet til både Grunnlova (1814) § 95 og EMK (1950) artikkel 6 om at enhver har «rett til en rettferdig og offentlig rettergang». Selv om rettergang handler om domstolsbehandling, har det også overføringsverdi til andre inngripende beslutningsprosesser.

Barns rett til medvirkning jf. Barnevernsloven (2021) § 1-4, samarbeid med familie og nettverk jf. § 1-9 og barnets beste jf. § 1-3 er direkte knyttet til hvordan en sak kan opplyses så godt som mulig, og hvordan en rettergang kan være rettferdig. Kane (2018) har skrevet om forsvarlighetskravet i barnevernsloven og sammenlignet det med forsvarlighetskravet i helse- og omsorgstjenesteloven. Forfatteren beskriver at lovgiver er taus om hvilken kompetanse som kreves for å utøve forsvarlige tjenester, men også taus om innhold, kvalitet og kvantitet i forsvarlighetskravet i barnevernsloven. Artikkelen er basert på den gamle barnevernsloven,

men ettersom forsvarlighetskravet ikke er ytterligere spesifisert i den nye loven, trekkes det paralleller til dagens barnevernslov også.

Norge ble i 2019 i den europeiske menneskerettsdomstolens (heretter EMD) dømt i saken Strand Lobben med flere mot Norge (37283/13). Der ble det fastslått at barnevernstjenesten hadde krenket EMK (1950) artikkel 8 ved å ikke gi tilstrekkelig vern mot ulovlig inngrep i innbyggernes privatliv, saken omhandlet fratakelse av foreldreansvar og adopsjon mot morens vilje. Dommen understreket også betydningen av balansen mellom statens sikkerhetstiltak og individets rettigheter. Barnevernstjenesten gjennomførte ikke en tilstrekkelig forholdsmessighetsvurdering ved å unnlate om tiltaket var egnet og om styrken på tiltakets inngrep var proporsjonal med behovet for inngrep. Jo større inngrep i retten til familieliv, jo mer grundig må en være når man foretar forholdsmessighetsvurderinger (Bufdir, 2023; Köhler-Olsen, 2019). De barnevernsrelaterte sakene som har vært behandlet i EMD har vist at det på den ene side handler om barns rett til beskyttelse, og på den annen side om barnets og foreldrenes rett til familieliv, hvor avveiningen av disse forholdene kan være svært komplekse (Norges institusjon for menneskerettigheter, 2020).

Prinsippet om forholdsmessighet innebærer at tiltakene som settes i verk må være rimelige i forhold til den bekymringen som ligger til grunn, og være rimelig i forhold til tiltakenes årsaker og lovmessige kriterier. Dette krever flere avveininger, blant annet vurdering av nødvendighet, tilgjengelige alternativer og juridiske forhold. Det er avgjørende å utføre grundige forholdsmessighetsvurderinger for å sikre at alle relevante avveininger kommer tydelig frem i barnevernstjenestens beslutninger. Et eksempel på en lite treffende forholdsmessighetsvurdering i undersøkelsesfasen kan være å tilby familien hjelpetiltak etter Barnevernsloven (2021) § 3-1 i form av økonomisk bistand til fritidsaktivitet for barnet, dersom bekymringen omhandlet dårlig relasjon mellom barnet og mor. Ved nødvendige inngrep i privat- og familieliv er det avgjørende at det er benyttet akseptable virkemidler for å oppnå formålet (Prop. 169 L, 2016-2017).

3 Rettskilder og faglitteratur relevant for barnevernstjenestens beslutningsprosesser

3.1 Barnevernstjenestens forsvarlighetskrav og andre rettskilder

I barnevernsloven (2021) §1-7 står det at «barnevernstjenestens saksbehandling, tjenester og tiltak skal være forsvarlige».

Forsvarlighetskravet er en rettslig standard som blir bestemt av normer utenfor loven. Innholdet utvikles over tid i tråd med utvikling av fagkunnskaper og andre forhold som kvalitetsmål og faglige anbefalinger. Forsvarlighetskravet må forstås sammen med de øvrige bestemmelsene i barnevernsloven (Prop. 169 L, 2016-2017). En rettslig standard er et kriterium i en lovregel som har et skjønnsmessig innhold, for eksempel «urimelig» eller «gode grunner» (Store norske leksikon, 2023). I de forrige forarbeidene til loven (Prop. 106 L, 2012-2013) viser departementet til at forsvarlighetskravet ikke kan være detaljert og uttømmende ettersom det utvikler seg over tid.

Gjennom å studere og sammenligne forsvarlighetskravene i Barnevernsloven (2021) § 1-7, Helse- og omsorgstjenesteloven (2011) § 4-1 og Helsepersonelloven (1999) § 4 har Kane (2018) undersøkt «hvordan innholdet i helselovgivningens forsvarlighetskrav kan bidra til økt forsvarlighet i barneverntjenester» (Kane, 2018, s. 4). Helse- og omsorgstjenestelovens (2011) forsvarlighetskrav presiserer at det er kommunen som er ansvarlig for å tilrettelegge tjenestene. Pasienten/brukeren skal gis et helhetlig, koordinert og verdig tjenestetilbud. Personellet som utfører tjenesten, skal være i stand til å overholde sine lovpålagte plikter og det skal sikres tilstrekkelig fagkompetanse i tjenestene. Som helsepersonell er du også bundet av Helsepersonellovens (1999) forsvarlighetskrav som presiserer at helsepersonellet skal utføre arbeidet i samsvar med de krav til faglig forsvarlighet og omsorgsfull hjelp, som kan forventes ut ifra kvalifikasjoner, arbeidets karakter og situasjonen for øvrig. Videre skal helsepersonellet innhente bistand eller henvise pasienter videre der det er nødvendig og mulig. I tillegg skal yrkesutøvelsen skal skje i samarbeid og samhandling med annet kvalifisert personell dersom pasientens behov tilsier det. En familie eksempelvis kan motta støttekontakt både fra barnevernstjenesten, og fra helse- og omsorgstjenesten. Familiene vil da måtte forholde seg instanser med to ulike forsvarlighetskrav. I tillegg vil et tiltak via helse- og omsorgstjenesten oppleves som mindre inngripende enn et tiltak gjennom barnevernstjenesten (Kane, 2018).

Det som betegnes som god praksis er kjernen i forsvarlighetskravet, og dette vil igjen være forankret i anerkjent fagkunnskap og faglige anbefalinger. Barnevernstjenestens virksomhet er lovlig når den befinner seg i spennet mellom beste praksis og den nedre grense, og man bør her innrette sin virksomhet mot god praksis. Kvalitetsmål som er relevante for å vurdere hva som er forsvarlig kan være barn og familiers opplevelse av at tjenestene de mottar er samordnet, ressursene er godt utnyttet og at de mottar likeverdige tjenester (Bufdir, 2023). I forsvarlighetskravet ligger også kommunens plikt til å sikre forsvarlig kompetanse og bemanning, samt plikt til å føre internkontroll (Stang, 2023).

For å forstå forsvarlighetskravet fordrer det tilstrekkelig fagkunnskap hos de ansatte, og forsvarlighetsfremmende organisering av tjenesten. Forsvarlighet i meldingsfasen fordrer at saksbehandlere kan identifisere risiko for barnet, og videre kunne vurdere eventuelle behov for tiltak. Dette fordrer igjen tilstrekkelig kompetanse, tid og dekkende rutiner, som også gjelder for andre faser i en barnevernssak (Kane, 2018). Forsvarlighetskravet gjelder i tillegg til øvrige bestemmelser i loven. Personellet er avgjørende for å yte tjenester som er forsvarlige, og at bemanning, tilstrekkelige kvalifikasjoner og kompetanse påvirker dette. Som et resultat av dette kommer det nye kompetansekravet for saksbehandlere i barnevernstjenesten, inn i loven (Bendiksen & Haugli, 2023).

Barneverntjenesten har plikt gjennom loven til å yte forsvarlige tjenester og tiltak, og forsvarlighetskravet er en rettslig standard som innebærer krav til kvalitet, omfang og innhold. Det omhandler bemanning og tilstrekkelig kompetanse, og suppleres av andre prinsipper om saksbehandling og god forvaltningsskikk (Prop. 133 L, 2020-2021). Forsvarlighetskravet er med på å sikre materiell og prosessuell rettsikkerhet. Materiell rettsikkerhet handler om å sikre riktig vedtak, mens prosessuell rettsikkerhet handler om riktig saksbehandling og ivaretagelse av barnet og foreldrenes rettigheter, overholdelse av frister, begrunnelse for vedtak med mer. Forsvarlighetskravets standard er konstant i endring (Stang, 2023).

Sivertsen (2022) henviser til en undersøkelse som FO har gjort i 2015, der hele 80 prosent av ansatte i barnevernstjenesten opplyser at de har for mye å gjøre og at dette hindrer de fra å gjøre et tilfredsstillende arbeid. I tillegg er det høyt sykefravær blant barnevernsansatte.

Baugerud (2019) hevder for å gjøre et treffende faglig arbeid i barnevernsfeltet, er det essensielt at saksbehandleren kan ta vare på både seg selv og andre. Barnevernsansatte er i

risiko for å utvikle utbrenthet og sekundærtraumatisering, med bakgrunn i stress og emosjonelle belastninger. Utbrenthet refererer til en tilstand som utvikler seg over tid, og er nært forbundet med stress, som gir både fysiologiske og emosjonelle endringer for personen. Sekundærtraumatisering refererer til at hjelperen i møte med traumatiserte mennesker tar inn over seg dens traumer, og kan føre til de samme symptomene som klientene har. Motstykket til dette er jobbtilfredsstillelse og i hvilken grad den ansatte opplever utbytte av og mestring i arbeidet sitt (Baugerud, 2019).

Etter Grunnlovens (1814) § 104 har barn rett på respekt for sitt menneskeverd og å bli hørt i spørsmål som gjelder de, og meningen skal vektlegges i overensstemmelse med alder og utvikling, i tillegg til vern om sin personlige integritet. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, slik det står i FNs barnekonvensjon (1989) artikkel 3 nr. 1 og artikkel 12. Det overordnede prinsippet i barnevernstjenesten er barnets rett til beskyttelse jf. Barnekonvensjonens (1989) artikkel 19 og artikkel 3 nr. 2, samt barnevernsloven (2021) § 1-5.

I Lov om barnevern (2021) sin formålsparagraf står det:

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse.

Loven skal bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår.

Barnets beste er både en selvstendig rett for barnet, en saksbehandlingsregel og et overordnet prinsipp. For å kunne vurdere hva som er til barnets beste må en ha tilstrekkelig faglig og erfaringsbasert kunnskap for å kunne gjøre faglige og skjønnsmessige vurderinger. Ved motstridende interesser må det gjøres grundige drøftinger, og de valgene som tas må ha hensiktsmessige, reflekterte begrunnelser og avveielser. For å komme frem til en god avgjørelse om barnets beste, må det foretas en konkret vurdering av alle relevant forhold i saken. Ved motstridende interesser, slik som barnets rett til beskyttelse og barnets rett til å bevare familierelasjoner, må det foreligge vurderinger av positive og negative konsekvenser for barnet ved det ene eller det andre valget (Bufdir, 2023). I barnevernsloven (2021) § 1-3 om barnets beste, står det «hva som er til barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering», hvor barnets mening er et sentralt moment. Begrepet barnets beste nevnes også i

flere lovparagrafer, eksempelvis § 7-2 om at samvær skal være til barnets beste, til tross for at det i lovteksten står at ved «handling og avgjørelser som berører barn».

I barnevernsloven får de grunnleggende menneskerettighetene særlig stor betydning for rettsanvendelse og maktutøvelse, ettersom barnevernstjenesten i stor grad omhandler legalitetsprinsippet, og misbruk eller feil kan få store konsekvenser for andres liv. Legalitetsprinsippet innebærer at inngrep i det private må ha lovhjemmel og skal beskytte mot ulovlig inngrep fra myndighetene. Jo sterkere interesser som står på spill, jo strengere krav til lovhjemmelens klarhet (Stang, 2023).

Brukerundersøkelser viser at barn og unge medvirker for lite i kontakten med barnevernstjenesten og det er derfor nødvendig å presisere retten til medvirkning slik at det kan bidra til økt grad av det (Prop. 169 L, 2016-2017). Lovbestemmelsen i barnevernsloven (2023) § 1-4 innebærer både en selvstendig rett, men også en plikt for barnevernstjenesten til å la barnet medvirke. At synspunkter vektlegges i samsvar med alder og modenhet følger også barnekonvensjonens (1989) artikkel 2 og Grunnlovens (1814) § 104. Med **medvirkning** mener departementet (Prop. 169 L, 2016-2017) at barn skal få tilpasset og tilstrekkelig informasjon til å kunne gi uttrykk for sine synspunkter. For at barnets medvirkning skal være meningsfull, må saksbehandleren forstå dette prosessuelt og barnet må fortløpende få informasjon og anledning til å korrigere eller bidra i beslutninger (Ellingsen et al., 2014).

Barnets medvirkning i barnevernstjenesten har en egen forskrift (2024), hvor formålet er å styrke barnets medvirkning og innflytelse i kontakt med barnevernstjenesten. Dette skal styrke barnets rettsikkerhet og bidra til riktige avgjørelser til barnets beste. Jf. forskriftens § 3 har barnevernstjenesten ansvar for å sikre medvirkning i hele sakens forløp. I § 4 vises det til at dersom et barn skal kunne gi uttrykk for sine meninger, trenger det tilstrekkelig informasjon tilpasset alder, modenhet, individuelle forutsetninger og den konkrete situasjonen, og barnet skal ha fortløpende informasjon om sakens utvikling. Forskriftens kapittel 3 omhandler barnets tillitsperson, og § 7 slår fast at barn kan ha med seg en person de har særlig tillit til, hvor barnevernstjenesten skal informere barnet om denne muligheten og dokumentere dette (Forskrift om barns medvirkning i barnevernet, 2024).

Et prinsipp barnevernstjenesten arbeider ut ifra er **mildeste inngreps prinsipp**, dette er lovfestet i barnevernsloven (2021) § 1-5 som presiserer at barnevernstjenestens tiltak ikke skal være mer inngripende enn nødvendig. Saksbehandleren må i alle deler av

barnevernssaken gjøre vurderinger knyttet til nytteverdi, sett opp mot inngrepets alvorlighetsgrad. Barnevernsloven (2023) § 2-2 beskriver at en undersøkelse skal gjennomføres så skånsomt som mulig. For eksempel må saksbehandleren vurdere hvor det skal innhentes opplysninger fra i en undersøkelsessak, da det ikke er alle instanser som har like relevante opplysninger. Barnevernstjenesten er gjennom § 13-4 gitt anledning til å innhente opplysninger fra organer rundt familien, og skal så langt det er mulig innhente dette i samarbeid med og med samtykke fra de det gjelder. I tillegg skal de ha kjennskap til informasjon som er innhentet. Vedtak og tiltak som iverksettes skal være rimelig i forhold til behov og mulighet for måloppnåelse (Stang, 2023).

Kontradiksjon omhandler både retten til å bli hørt, men også retten til å bli kjent med informasjon og vurderinger barnevernstjenesten innehar. Kontradiksjon fremkommer av forvaltningslovens (1967) § 16 om at en part som ikke allerede har uttalt seg i saken, skal varsles før vedtak treffes og gis mulighet til å uttale seg. Dette gjelder også for barn jf. barns rett til medvirkning jf. Barnevernsloven (2021) § 1-4 som tidligere nevnt. «Kontradiksjon er en sentral rettssikkerhetsgaranti som innebærer at partene har rett til å uttale seg og si sin mening i saken, og til å gjøre seg kjent med de forvaltningsorganet har anført, før en beslutning tas» (Bufdir, 2023). Ved å gi partene mulighet til kontradiksjon gir man de også umiddelbar mulighet til å rette eventuelle feil eller misforståelser slik at en eventuell beslutning blir fattet på korrekt grunnlag.

Når det gjelder interkontroll foreligger det en forskrift om internkontroll etter barnevernloven (2005) som skal sikre at kommunen utfører sine oppgaver i samsvar med loven jf. § 1, og må tilpasses barnevernstjenestens størrelse, aktiviteter, egenart og derav ha det omfang av internkontroll som er nødvendig jf. § 4. I følge Barnevernsloven (2021) § 15-2 har kommunen ansvar for nødvendig opplæring og veiledning av barnevernstjenestens personell, og personellet har på sin side deltakerplikt.

Kommunens øverste politiske og administrative ledelse har det overordnede ansvaret, og har blant annet ansvar for å sikre at den kommunale barnevernstjenesten utfører arbeidet i tråd med gjeldende regelverket. Denne internkontrollen skal forebygge uheldige hendelser og bidra til at tjenesten lærer av sine feil (Prop. 73 L, 2016-2017).

Likebehandlingsprinsippet betyr at likt skal behandles likt, og ulikt skal behandles ulikt. Ved ulik behandling skal det foreligge forskjeller som er relevante. Dette utfordres gjennom

skjønnsvurderinger, ettersom det kan variere fra person til person, når det gjelder hvordan ulike faktorer vektlegges (Molander, 2013).

Rettsanvendelsesprosessen beskrives ved at det foreligger en problemstilling som beskriver hva er det saksbehandleren ønsker å finne ut av, videre må de faktiske opplysningene foreligge, se de opp mot lovens vilkår (subsumsjon) og deretter komme til en konklusjon (Boe, 2020). Mangel på kunnskap om juridisk metode kan gjøre at loven tolkes på snevert grunnlag, og saksbehandleren gjør det som er gjort tidligere i lignende saker, uten å kjenne til at det foreligger endringer i lovverk eller praksis. Det kan også være tilfeller hvor saksbehandleren ser utfordringer i lys av det man ønsker å oppnå, og derfor har for svakt faktagrunnlag eller ikke undersøker forholdene grundig nok. Forfatterne konkluderer sin undersøkelse med at profesjonsutøvere innenfor helse og sosialfag har liten kunnskap om rettsanvendelse, i tillegg til at «egne interne praksiser» innenfor organisasjonen kan overstyre de juridiske vilkårene i loven, som igjen svekker rettsikkerheten til familiene gjennom at de ikke alltid får sine rettigheter oppfylt (Dahlen & Langsrud, 2021).

3.2 Barnevernstjenestens beslutninger

Det finnes mye forskningsbasert kunnskap om beskyttelse og risikofaktorer hos barn, noe som er viktig for barnevernsansatte å kjenne til for å ta gode beslutninger (Kojan & Christiansen, 2016). Risikofaktorer er noe som potensielt kan være utviklingstraumatiserende, mens beskyttende faktorer er det motsatte (Nordanger & Braarud, 2017). Eksempel på beskyttelsesfaktorer er trygg relasjon til foreldre, mens en risikofaktor kan være rus blant omsorgspersonene.

Både lederen og ansatte i barnevernstjenesten må fatte beslutninger. En beslutningstaker må være i stand til å ta avgjørelser og dermed ha oversikt over gjeldende lover og regler, saksbehandleren må være i stand til å anvende loven i den aktuelle situasjonen (Kirkhaug, 2019). Her beskriver forfatteren juridisk kompetanse. For å vurdere om en beslutning er god eller dårlig må en se på selve beslutningsprosessen. Herunder at alle berørte parter har fått delta, at alle sider av saken kommer frem (Stang, 2023).

Lovgivning, rundskriv og rutiner, men også kunnskap, roller, normer og verdier, altså hele systemet innenfor barnevernstjenesten, er dets beslutningsprogram, som er betingelsene for å komme frem til riktig beslutning (Moe, 2014).

Begrepet bias handler om å ha en predisposisjon til å trekke slutninger på en spesiell måte, basert på feil grunnlag. Bias kan være en felle fordi vi i for liten grad etablerer egne meninger eller er ukritisk til ny informasjon, eller at vi ikke ser andre alternativer enn eget perspektiv (Weele & Karlsen, 2021).

Det er flere ting som spiller inn på beslutningstaking, for eksempel både organisatoriske forhold og rammevilkår. Det er essensielt med effektiv samhandling og samarbeid mellom ansatte, og også mellom ansatte og ledelse. Det er også avgjørende at det er avklaringer rundt hvilke beslutninger som kan tas på de ulike nivåene, av den enkelte ansatte, i team og med leder til stede (Moe & Gotvassli, 2016). Et **team** er en gruppe saksbehandlere, eksempelvis en avdeling, og begrepet **fagteam** brukes for å benevne det forum som benyttes for å gjennomføre drøftinger og avveininger i en barnevernssak, gjerne med lederen til stede. Saksbehandleren ønsker å sikre at rettighetene til barn og familier blir oppfylt, ved å fremme barnets beste. I følge barnevernsloven (2021) kan barnevernstjenestens leder, stedfortreder eller påtalemyndighet treffe akuttvedtak om omsorgsovertakelse, jf. § 4-2. Mens ansatte i barnevernstjenesten kan gjøre vurderinger om en bekymringsmelding skal følges opp med en undersøkelse, jf. § 2-1. Dette er eksempel på beslutningstaking på ulike nivå i barnevernstjenesten.

Det er flere ulike beslutninger i barnevernsloven (2021) som har ulik grad av inngrep i barn og familiers liv. Eksempelvis kan en utredning av barnets omsorgssituasjon i senter for foreldre og barn jf. § 2-3 oppleves som svært inngripende, mens det på den annen side kan handle om avslutning av undersøkelse ved henleggelse jf. § 2-5.

Beslutningsprosessen er hele rekken av handlinger som fører til en beslutning, og barnevernstjenestens beslutninger fremhever betydningen av at ting gjøres korrekt. «Riktige avgjørelser forutsetter at barnevernstjenesten har skaffet seg et tilstrekkelig og oppdatert beslutningsgrunnlag» (Bufdir, 2023). Beslutningsgrunnlaget inneholder sakens faktiske grunnlag, det rettslige grunnlaget og vurderinger og analyser. «Hvis beslutningsgrunnlaget ikke er riktig eller tilstrekkelig, er det risiko for at tjenesten treffer uriktige avgjørelser og avgjørelser som ikke er til barnets beste» (Bufdir, 2023).

Barnevernstjenesten skal analysere de faktaopplysningene de har. Analysen skal beskrive barnets og familiens behov, og forsøke å identifisere mulige forklaringer til problemene.

«Analysen skal munne ut i en balansert vurdering som både viser hva som taler for og mot en konklusjon» (Bufdir, 2023).

Barnevernstjenesten må analysere de opplysningene de mottar og videre må innfallsvinkler og perspektiver drøftes og eventuelle funn på veien opp mot hverandre. En barnevernsfaglig vurdering skal veie for og imot alternativene fra analysen, og videre drøfte om barnet har behov for tiltak etter barnevernsloven (Bufdir, 2023). I Pecora et al. (2013) sin forskning beskriver de «The Structured Decisionmaking» (SDM) systemet, som et støttesystem for beslutninger. Systemet kan hjelpe og veilede i beslutninger basert på forskningsdata. Forskerne hevder at ingen barn kan være trygge basert på kun sjekklister eller hjelpeverktøy, men brukt sammen med profesjonell praksis og faglig skjønn, kan det bidra til å forebygge alvorlige hendelser i de familiene med høyest risiko. Forfatteren hevder også at for å sikre barnemishandling og dødsfall, må beslutningstakingen bære preg av nøyaktige vurderinger og forsvarlig beslutningstaking (Pecora et al., 2013).

Enkeltvedtak skal ifølge forvaltningsloven (1967) § 24 grunngis, og begrunnelsen skal vise til de regler som vedtaket bygger på jf. § 25, hvor saksbehandleren må gjengi det som er lagt til grunn for selve vedtaket. I vedtaket skal det også komme frem hvilke faktiske forhold det bygger på. Lovgiver sier også at de hovedhensyn som har vært avgjørende for det forvaltningsmessige skjønnes, bør nevnes. Også i barnevernsloven (2021) § 12-5 står det at «det skal fremgå av barnevernets vedtak hvilke faktiske opplysninger og barnevernsfaglige vurderinger som er lagt til grunn for avgjørelsen», i tillegg skal barnets mening og hvordan det er tillagt vekt fremkomme. Vurdering av barnets beste og hensyn til familiebånd skal også synliggjøres.

Saksbehandleren må ha forutsetninger for å være beslutningskompetent. For eksempel det å kunne gi uttrykk for sine preferanser, ha nødvendig innsikt i hvordan informasjonen påvirker handlingsvalg, evne til å kunne bearbeide informasjon og ha relevant informasjon. En persons beslutningskompetanse kan variere av hensyn til den enkelte situasjon og omstendigheter. Jo alvorligere beslutningen er, jo strengere krav til vurderingen av beslutningskompetanse (Nordtvedt, 2008).

Barnevernstjenesten må gi begrunnelser for avgjørelser som ikke nødvendigvis er enkeltvedtak. For å kunne forstå hvorfor et vedtak får det utfallet det får må en ha en

begrunnelse og redegjørelse av de faktiske og rettslige vilkårene, formuleringen skal også være av en slik art at det er forståelig for partene (Bufdir, 2023).

3.3 Barnevernstjenestens skjønnsutøvelse

Skjønn handler om resonnering frem til et handlingsvalg, der en har svake holdepunkter for hva som er best, og en står overfor situasjoner der det ikke finnes entydige løsninger (Gotvassli, 2020; Grimen & Molander, 2008). Gjennom bruk av egen erfaring og fagkunnskaper må saksbehandleren resonnerer seg frem til hvordan man bør handle (Gotvassli, 2020). Skjønn i juridisk sammenheng omhandler den myndigheten utøveren er gitt innenfor ulike grenser av lovgiver, mens i ledelse og administrasjon omhandler det legitime rommet en som saksbehandler har til å gjøre egne vurderinger og ta avgjørelser, også kalt handlingsrom. Skjønn kan sies å være praktisk argumentasjon under uklare omstendigheter. Som saksbehandler i barneverntjenesten har man tildelt makt til å bruke skjønn i sitt arbeid, som vil si at en har makt over noe som noen andre trenger (Olsvik, 2021). Barnevernstjenestens saker er ofte komplekse, som gjør at det ikke alltid er like enkelt å finne frem til en konkret løsning på spørsmålet eller utfordringen familiene måtte ha, men som likevel må være basert på faglige, etiske og rettslige overveielser. Dette gjør det nødvendig å utøve skjønn for å vurdere hva som er det beste i den enkelte sak. I følge Olsvik (2021) er det også fare for vilkårlig skjønnsutøvelse, der tilnærmet like saker behandles ulikt. Her vil drøftinger med kollegaer være sentralt, gjennom kritisk refleksjon og diskusjon, for å unngå at skjønn fører til vilkårlige beslutninger. Det vil alltid være knyttet en viss risiko til at vurderinger blir gjort ut fra den enkeltes forståelse av situasjonen (Ellingsen, 2014).

Profesjonelt arbeid er ofte skjønnsbasert, og ses på som en side ved kunnskapsanvendelse. Det er sjelden at saksbehandleren har en helt klar konklusjon i det konkrete tilfellet og må derfor bruke skjønn for å vurdere. Uten de profesjonelle og faglige skjønnsvurderingene ville det ikke være behov for profesjoner til å utføre disse oppgavene (Grimen & Molander, 2008).

Ved å foreta en skjønnsmessig vurdering bruker saksbehandleren den kunnskapen og erfaringen man har fra tidligere, uten å ha et konkret svar. Forskning viser også at man kan tilegne seg kunnskap både ubevisst og uten intensjon om å lære, dette kalles implisitt læring (Kirkebøen, 2013).

«NAV's beslutninger overfor brukerne skal ha hjemmel i lov, så NAV-ansatte må utøve et rettsanvendelsesskjønn når de tolker og anvender lovgivning gjeldende for ulike bistands- og

ytelsesformer, og vurderer brukeren situasjon opp mot ulike tjenesteformers lovvilkår» (Kane & Spjelkavik, 2021a, s. 32). Barnevernstjenestens beslutninger skal også ha hjemmel i lov, og sitatet fra forfatterne har overføringsverdi til barnevernstjenestens saksbehandling. I følge Kane og Spjelkavik (2021a) må den ansatte bruke det etiske og faglige skjønn for å vurdere den enkelte brukers sak, noe som også kan overføres til saksbehandlerens vurdering av familiens behov.

Når saksbehandlere tar beslutninger om eller legger premisser om hvem som har rett til hva, utøver saksbehandleren en type profesjonell skjønnsetteelse. Grunnlaget for skjønn er for å sikre at det tilpasses det aktuelle behovet og omstendighetene rundt, men det kan også føre til misbruk og vilkårlighet (Molander, 2013).

Nerskogen og Kane (2021) sin undersøkelse av skjønnsmessig handlingsrom i NAV har overføringsverdi til barnevernstjenestens arbeid:

Grad av formalisering vil si i hvilken utstrekning organisasjoner bruker regler og rutiner for å oppnå målsettinger på områder som blant annet kvalitet, sikkerhet, produktivitet og kontroll. På den ene siden er funksjonen til regler og rutiner å sikre at aktivitetene i organisasjoner går «riktig for seg». Dette gir ansatte trygghet for hva de skal gjøre i ulike situasjoner, avklarer arbeidsfordeling og ansvarsforhold og sikrer likebehandling og rettssikkerhet. Dersom regler og rutiner endres i takt med erfaringer fra praksis, spiller de også en vesentlig rolle i organisasjonslæring. På den andre siden kan regler og rutiner føre til mindre fleksibilitet og handlingsrom for skjønnsetteelse. I møte med nye og komplekse situasjoner kan de være til hinder for å finne nye, tilpassede løsninger (Kirkhaug, 2010, referert i Nerskogen & Kane, 2021, s. 292).

I undersøkelsen til Nerskogen og Kane (2018) trekker de frem at erfaring og utdanningsnivå kan påvirke handlingsrommet for skjønn. «Erfarne ansatte vil for eksempel i større grad kunne oppleve rom for skjønn i situasjoner som mindre erfarne ansatte i større grad opplever som styrt» (Kirkhaug, 2010, referert i Nerskogen & Kane, 2021, s. 295). «For stor grad av standardisering av tjenester kan utgjøre en uhensiktsmessig innskrenkning av konkrete faglige, juridiske og etiske vurderinger i enkeltsaker» (Kane & Spjelkavik, 2021b, s. 414)

3.4 Barnevernstjenestens kompetanse

Kompetanse beskriver å være skikket eller kvalifisert til det den skal gjøre (Skau, 2011). «Kompetanse er et samlebegrep for kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger»

(Sandanger, 2023, s. 11). Skau (2011) har delt kompetansebegrepet i tre aspekter, som henger sammen, er avhengige av og påvirker hverandre. Det første aspektet er teoretisk kunnskap, herunder faktakunnskap og forskningsbasert viten. Det andre aspektet er yrkesspesifikke ferdigheter, herunder praktiske ferdigheter, teknikker og metoder som er særegent for bestemte yrker. Og det tredje aspektet er personlig kompetanse, som omhandler hvem vi er som personer og i samspill med andre. Alle disse aspektene utgjør samlet profesjonell kompetanse. «Kompetanse må vedlikeholdes og utvikles i takt med ny forskning, kunnskap og endringer i samfunnet» (Sandanger, 2023, s. 11)

I følge forarbeidene til barnevernsloven (Prop. 133 L, 2020-2021) pekes det på utfordringer med manglende analyser, vurderinger og begrunnelser i det barnevernsfaglige arbeidet. Ansatte i barnevernstjenestene opplever selv å ikke ha nok kompetanse, og det er derfor fra Barne- og familiedepartementet lagt opp til en kompetansestrategi som skal bidra til å ruste de ansatte (Prop. 133 L, 2020-2021).

Tjenestestøtteprogrammet er et tjenesteutviklingsprogram for kommunal barnevernstjeneste og har som mål å styrke tjenestene gjennom bedre og mer enhetlig kvalitet. Herunder ligger å styrke kvaliteten på tjenestens arbeid med undersøkelse og beslutninger, samarbeid med familier, styrke kunnskap om traumeforståelse og styrke tjenestens arbeid med å mobilisere nettverk og brukermedvirkning (Bufdir, u.å-b; Tjenestestøtteprogrammet, u.å).

Tjenestestøtteprogrammet tar utgangspunkt i forholdene ved barnet, forholdene ved foreldrene og forholdene ved omgivelsene og bygger på Bronfenbrenners økologiske modell om at et barn blir påvirket av både foreldre, miljø og kultur (Weele & Karlsen, 2021).

«Barnets behov i sentrum» er en modell som er et godt utgangspunkt for å innhente kunnskap om risiko og beskyttelsesfaktorer hos barn, og for å vurdere valg av for eksempel hjelpetiltak. Modellen er også det faglige grunnlaget for Barnevernsfaglig kvalitetssystem, som igjen er en del av DigiBarnevern (Bufdir, 2021b).

Figur 1: Modellen «Barnets behov i sentrum» (Bufdir, 2021a).

Tiltak for å styrke kvalitet og kompetanse i barnevernstjenesten kan være mer relevante grunnutdanninger, bedre tilbud om etter- og videreutdanning i tillegg til bedre tilgang på veiledning og lederstøtte (Prop. 73 L, 2016-2017). Etterutdanning er som noe som vedlikeholder og oppdaterer kompetanse man allerede har, mens videreutdanning er studie som er underlagt eksamens og vurderingsordninger og vil gi formell kompetanse (Bufdir, 2022a).

Gjennom studier og formell kompetanse vil saksbehandleren få kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse, men det sier i liten grad noe om personlig egnethet, som er svært avgjørende for ansatte i barnevernstjenesten. Personlig kompetanse innebærer holdninger, evner og verdier i møte med barn og familier, i tillegg til samarbeidsparter og kolleger. Barnevernsfaglig kompetanse gir kunnskap og ferdigheter for å kunne identifisere hjelpebehov, gi rett hjelp til rett til og til å avdekke omsorgssvikt (Bufdir, 2022a). Personlig egnethet omhandler derfor summen av både formell kompetanse og personlig kompetanse, og sier noe om personens skikkethet til å kunne utøve saksbehandler i barnevernstjenestens arbeidsoppgaver.

Det anbefales at ansatte i barnevernstjenestene har kunnskaper om blant annet kritisk refleksjon og analyse, vurdering av barnets beste, metoder for drøfting, beslutningsprosesser og dokumentasjon av dette. Beslutningskompetanse er kompleks ettersom en ofte må ta beslutning på usikkert grunnlag, og barnevernstjenesten forvalter risiko på barnets vegne. For å komme frem til en riktig beslutning må alle sider ved saken komme frem. Ansatte i barnevernstjenesten må ha kunnskap om hva som er en forsvarlig beslutningsprosess og ha evne til å etterfølge dette. Det er også viktig med juridisk kompetanse (Bufdir, 2022a).

I følge Helsetilsynets rapport «Det å reise vasker øynene» (Statens helsetilsyn, 2019, s. 114) er det svært få saker hvor det foreligger dokumentasjon på beslutningsprosessen, for eksempel hvilke forhold som har vært drøftet, alternative forståelser, hvem har vært deltagende, hvilken vekt barn og foreldres synspunkter har, eller hvorfor saken fremmes for barneverns- og helsenemnda.

Det prioriteres å øke juridisk kompetanse innenfor barnevernstjenesten, som er essensielt for rettsikkerhet til barn og familier. Den nasjonale deleksamen i rettsanvendelse i barnevernsfaglig arbeid, som studenter ved barnevernsfaglige masterprogrammer tar, er et tiltak (NOKUT, u.å). En andel på 46% strøk på denne eksamen desember 2023. Resultatet kan tolkes både som at det var en vanskelig eksamen, men også at det er nødvendig å styrke den juridiske kompetansen til ansatte i barneverntjenestene, både de nåværende, men også fremtidig ansatte, slik at fokuset må også ligge på å bedre undervisning og forelesninger som gjøres på studier (Khrono, 2024).

Den viktigste ressursen i barnevernstjenesten, er de som arbeider der, med sin motivasjon og kunnskap. Som ansatt i barnevernstjenesten tar saksbehandleren vare på noen av de mest sårbare i samfunnet, sakene er komplekse og inngrep har stor betydning for barn og familier. Feil eller mangler kan få store konsekvenser for de det gjelder. Arbeidet kan være krevende følelsesmessig og tjenesten blir ofte utsatt for kritikk, både når en gjør for «mye» og for «lite» (Prop. 133 L, 2020-2021).

Å deliberere betyr å veie for og imot et valg. Deliberative mekanismer kan være at tanken på at noen skal evaluere det man gjør, får beslutningstakeren til å resonnerer og begrunne godt (Molander, 2013). Å deliberere kan også sees på som en evne til å mentalisere. Å mentalisere handler i følge Bunkholdt og Kvaran (2023) om å være oppmerksom på og opptatt av andres følelser i tillegg til egne, og reflektere over dem.

Gjennom å arbeide i et system som barnevernstjenesten vil saksbehandlere danne en arbeidskultur som legger føringer for arbeidet, og man kan spesielt legge merke til dette når man er ny, det er i tillegg vanskelig å unngå å havne i den samme kulturen og systemet som foreligger fra tidligere. Dette kan være en felle i systemet og påvirker de ansattes holdninger og evne til refleksjon og analyse (Weele & Karlsen, 2021).

Et team kan defineres som en gruppe medlemmer med de samme formålene, ferdighetene og gjensidige avhengige rollene. En teamtankegang er preget av ledere som har entusiasme og

ansatte som hjelper hverandre, av ansatte som er avhengige av hverandre og har felles mål. Et velfungerende team må ha forskjellig og utfyllende kompetanse. Å være deltaker i et team kan gi deg både sosialt fellesskap, trygghet og identitet. Psykologisk trygghet handler om at ansatte er komfortable med å være seg selv og dele bekymringer, feil og erfaringer uten frykt for å få noe tilbake. Psykologisk trygghet skjer på gruppenivå, fremfor organisasjonsnivå, og teamledere/mellomledere er viktige i forhold til det (Olsvik, 2021).

Sivertsen (2024) beskriver i sin artikkel viktigheten av veiledning slik det er definert i Barnevernsloven (2021) § 15-2. Forfatteren beskriver at det bør være svært høy terskel for å avlyse veiledning, selv om man har en travel hverdag, fordi det er nettopp da saksbehandleren har størst behov for veiledning. Forfatteren skriver om myndiggjorte medarbeidere, som er selvstendig og ansvarlig og beslutter der de er kompetente. En myndiggjort medarbeider har innflytelse og kontroll over egen arbeidssituasjon. Det er avgjørende at veiledningen ikke foregår ustrukturert og sporadisk, men at det faktisk foreligger en plan for veiledning. Herunder ligger både saksveiledning, som omhandler hva den ansatte skal gjøre i en sak, men også en arena for kritisk refleksjon over egen praksis og faglig påfyll. Dette vil bidra til trygge og kompetente kontaktpersoner (Sivertsen, 2024). Mellom 50 og 60% av ansatte som deltok i Bufdirs prosjekt oppgir at manglende rutiner for veiledning og debrief, støtte og anerkjennelse fra leder som årsak til turnover (Bufdir, 2022b). Veiledningen er også en kvalitetssikring av det faglige arbeidet.

3.5 Barnevernstjenestens ledelse

Ledelse handler om arbeid med idealer, verdier og strategier, mens styring beskrives som planlegging, implementering og organisering. Barnevernsledelse kan tenkes å være begge deler (Olsvik, 2021).

I barnevernstjenesten er det viktig med et tilfredsstillende forhold mellom leder og saksbehandler. Tillit elementært i denne relasjonen. At noen viser deg tillitt, kan være både motiverende og inspirerende, mens mistillit kan ødelegge både sosial, karrieremessig og psykologisk relasjon. En annen sentral faktor er autoritet, at lederen har de formelle kvalifikasjonene som er nødvendig. Tradisjonell autoritet handler om respekt og lojalitet overfor tradisjoner og hvordan ting gjøres, men også funksjonell autoritet er avgjørende, der lederen har innflytelse gjennom spisskompetanse og ferdigheter til å utøve sine arbeidsoppgaver (Kirkhaug, 2019). En sterk lederstruktur er essensielt, og kan være en avgjørende faktor for å kvalitetssikre beslutninger. Dersom lederen har et velegnet team rundt

seg, vil en være mer rustet mot belastninger, stress og konflikter. En leder må kjenne sine styrker og svakheter og bygge et effektivt team av ledelse som kan gjennomføre treffende beslutningsprosesser. Det er også essensielt at lederen kjenner sine saksbehandlere, hvilke erfaringer og kompetanse finnes, og samtidig bidra til å redusere faglig usikkerhet (Moe & Gotvassli, 2016).

Lederskapet må tilpasse seg de situasjoner og betingelser man står overfor, og skjønn er et sentralt begrep. Skjønn er en del av beslutningsprosessen og forstås som bevisste koblinger, og som påvirkes av flere faktorer slik som personlighet, mental kapasitet, følelser osv (Kirkhaug, 2019). Barnevernsledere forvalter makt både i kraft av å være leder, og i kraft av lovverket de er bundet av, og oppgavene de skal gjøre. Dette stiller store krav til hvordan lederen tilpasser seg, hvilket menneskesyn, holdninger og verdier en leder har (Hagve, 2022).

I følge forarbeidene til barnevernsloven (Prop. 73 L, 2016-2017) har ledere avgjørende betydning for den faglige utviklingen og kvaliteten i arbeidet. Tilstrekkelig lederkompetanse er avgjørende for nødvendige endringsprosesser. En barnevernsleder skal både organisere og forvalte barneverntjenesten, gjennomføre prosesser slik at tjenesten utvikler seg, arbeide strategisk med fremtidige mål, rekruttere riktig personell og herunder håndtere både personalsaker og arbeidsmiljøsaker. En barnevernsleder skal også styre hvordan tjenestens ressurser skal benyttes. Det foreligger et videreutdanningstilbud for barnevernsledere, som er utviklet for å nettopp møte disse faglige anbefalingene for barnevernsledere (Prop. 73 L, 2016-2017).

I følge barnevernsloven (2021) § 15-6 foreligger det et krav for personell som skal utføre oppgaver etter barnevernsloven å ha enten relevant mastergrad eller fire års arbeidserfaring fra barnevernstjenesten i tillegg til relevant videreutdanning på minst 30 studiepoeng, denne bestemmelsen gjelder også for barnevernstjenestens leder.

Det er en forutsetning at barnevernstjenestens leder har kunnskap og erfaring fra barnevernsloven, og det anbefales at lederen i tillegg til ledelseskompentanse også innehar barnevernsfaglig kompetanse. Dette da barnevernslederen har særlig beslutningsmyndighet etter flere bestemmelser i barnevernsloven og ikke kan delegere ansvaret til andre.

Barnevernsledere må ha kompetanse til å tilrettelegge for nyanserte og grundige vurderinger. Solid faglig ledelse og lederstøtte er avgjørende for å sikre kvalitet i barnevernstjenesten og ivaretagelse av saksbehandlere (Bufdir, 2023). At leder har beslutningsmyndighet i flere

saker, slik som akuttvedtak og omsorgsovertakelse kalles for sentralisering (Jacobsen & Thorsvik, 2013).

Barnevernstjenesten leder står i en særstilling ettersom hen er tildelt myndighet direkte via Barnevernsloven (2021). Og som ansvarlig for den faglige, verdimessige og strategiske plattformen er lederen ansvarlig for at tjenestens resultater fremkommer på en forsvarlig måte (Olsvik, 2021).

Begrepet «teaming» eller teamledelse brukes på den aktive prosessen på det å samarbeide og handler om å forholde seg til hverandre, høre på andres synspunkter og ta delte avgjørelser basert på ulike perspektiver. En annen form for teamledelse er beslutningsgrupper, hvor beslutningene tas av flere personer fremfor å bli tatt av leder. Gruppen vil totalt ha mer kunnskap som vil kunne øke kvaliteten på beslutningene. Ulempen er at slike beslutninger tar lengre tid (Olsvik, 2021). Skjønnsmyndighet er delegert fra den som har myndigheten, og at den har tillitt til at oppgavene utføres på en forsvarlig måte (Molander, 2013).

Når man viser tillitt til noen, overlater man noe i god tro, uten å tenke at det kan bli misbrukt. Gjennom å vise tillitt, gir man andre beslutningsmakt basert på skjønn. Hvis man stoler på personen man får informasjon fra, foreligger det ikke grunn til å mistro den informasjonen man får. Tillit gjør det også mulig å samarbeide på en bedre måte, å bygge på den andres arbeid og man trenger ikke kontrollere det som blir gjort (Grimen, 2008). Tillit kan man hverken forutsette eller kreve, det må man gjøre seg fortjent til (Skau, 2011).

Den kulturen og de holdningene både ledere og saksbehandlere har, handler om hva de står for, hvordan de står frem i møte med barn og familier og hverandre. En lett tone med en grad av spøk i arbeidsmiljøet kan være en positiv motvekt i et ellers alvorspreget arbeid (Hagve, 2022).

Helsetilsynets rapport «Det å reise vasker øynene» (Statens helsetilsyn, 2019, s. 120) hevder at god lederstøtte og god kultur for drøfting har betydning for treffende beslutningsprosesser. Rapporten finner at det i de fleste saker hvor det er dokumentert at det har foregått en faglig drøfting, ikke finnes spor av at det har vært fulgt opp av leder angående fremdrift og utvikling i for- eller etterkant av beslutninger. Det er også mange saker der en ikke finner spor av intern drøfting og lederstøtte, det betyr ikke at det ikke har funnet sted, men dokumentene gjenspeiler ikke dette.

Saksbehandlere i barnevernstjenesten er fagpersoner og har gode forutsetninger i møte med barn og foreldre i ulike livssituasjoner, men trenger handlingsrom og fleksibilitet. Tillitt fra lederen til at man utfører de oppgavene en er satt til på en god måte. Det er også essensielt med rom for å reflektere sammen med andre saksbehandlere over problemstillinger en møter i hverdagen, for å kunne bli bedre. Saksbehandlerne skal heller ikke måtte stå alene i komplekse vurdering, det er leders ansvar å sikre god kvalitet og at dette gjenspeiles i praksis (Hagve, 2022). En god leder lykkes gjennom sine saksbehandlere, og at lederen må gi både myndighet og ansvar, som igjen vil føre til bedre tjenester. Lederen skal lytte, bidra til personlig vekst og støtte sine saksbehandlere (Sandanger, 2023).

Dersom man har noen felles prinsipper for kultur og arbeidsmiljø vil det føre til større trygghet, tilfredsstillende kommunikasjon, samarbeid og lederstøtte, og man trenger også klare rutiner for å unngå og eventuelt fange opp uønskede hendelser (Hagve, 2022).

4 Mine metodevalg

Metode betyr veien til målet. For å finne veien til målet, må en vite hva målet er, dette er også essensielt for masteroppgaven (Kvale & Brinkmann, 2015). Målet i oppgaven min er å finne svar på min problemstilling: *Hvordan kan forsvarlighetskravet sikres og utfordres i barnevernstjenestens beslutningsprosesser?*

4.1 Fenomenologi og hermeneutikk

Min oppgave er basert på et fenomenologisk og hermeneutisk vitenskapssyn, noe jeg begrunner underveis i min oppgave gjennom å beskrive at det jeg er ute etter i mine intervju er å forstå den verden som informantene befinner seg i, og deretter tolke deres uttalelser for å forstå hva som kan ligge bak.

Fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen til informantene og forsøker å få forståelse av hva som ligger bak deres erfaringer, sentralt handler det om å forstå fenomener og den verden informantene forstår det gjennom (Kvale & Brinkmann, 2015; Thagaard, 2018). Subjektiv beskriver noe som er basert på personlige oppfatninger og følelser (Store norske leksikon, 2022), mens objektiv på den annen side betyr å være upartisk og basert på fakta (Store norske leksikon, 2021). Ved en fenomenologisk orientert forskning ser man på de felles erfaringene som informantene har, og videreutvikler en forståelse av det (Kvale & Brinkmann, 2015; Thagaard, 2018).

En hermeneutisk fortolkning handler om å utforske et dypere innhold enn det som blir uttalt og at det ikke foreligger en konkret sannhet, men at den kan fortolkes (Thagaard, 2018).

Hermeneutikk handler om fortolkning av teksters mening, og refererer til intervjuetekst/transkripsjoner (Kvale & Brinkmann, 2015).

Gjennom arbeidet med masteroppgaven har jeg vært bevisst min egen forforståelse. Det er min forforståelse som har påvirket formuleringen av intervjuguide, men også formulering av oppfølgings spørsmål til informantene. Denne prosessen har bidratt til en dypere innsikt, men har også introdusert nye perspektiver, som igjen har forsterket min forforståelse og innsikt i egen forskning. Denne erfaringen tar jeg med meg videre som yrkesutøver, da den vil være verdifull i min fremtidige yrkessammenheng.

Det som kan begrense min oppgave i forhold til valg av metode, er at mine funn kan gi begrenset generaliserbarhet, gjennom at det er vanskelig å trekke konklusjoner ut av intervjumaterialet, med bakgrunn i at utvalget av informanter ikke er stort nok til å trekke bastante slutninger. Datainnsamlingen, analyseprosessen og tolkningen av resultatene kan også være påvirket av min forforståelse.

4.2 Forskningsdesign

4.2.1 Strategisk utvalg

Jeg har intervjuet saksbehandlere i kommunal barnevernstjeneste. Jeg har kommet i kontakt med de via å kontakte barnevernsledere for å høre om de har noen saksbehandlere som kunne være aktuell til denne oppgaven. Barnevernsledere har da videresendt informasjon om mitt forskningsprosjekt, og jeg har på denne måten lagt opp til at interesserte selv tar kontakt med meg. Når jeg etablerte kontakt med en informant, har jeg videre spurt om de vet om noen aktuelle kandidater til mitt intervjuprosjekt, også her har jeg bedt de videresende den informasjonen jeg har produsert om prosjektet. Dette kalles ifølge Thagaard (2018) for snøballmetoden, og beskrives ved at snøballen vil begynne å rulle og etter hvert bli større jo flere informanter man får. Et betydningsfullt moment angående snøballmetoden er at man kan ende opp med bare informanter fra samme arbeidsplass eller fra samme studiegruppe, men dette har jeg vært observant på under utvelgelsen av mine informanter.

Jeg møtte på større utfordringer enn jeg hadde tenkt når jeg skulle rekruttere informanter, da det i første omgang var svært få ledere som svarte på min forespørsel. De som svarte sa i hovedsak at de ikke hadde tid eller ikke kunne prioritere masterstudenter, på grunn av stor

arbeidsbelastning, og prioriterte derfor andre oppgaver. Jeg tenker at det kan være en konsekvens av tidspress og at det ikke prioriteres på ledernivå, noe som er bekymringsfullt ettersom det foreligger et masterkrav noen år lengre frem i tid, og det er og vil komme andre masterstudenter. I tillegg kan funnene i en masteroppgave ha relevans for barnevernstjenestens arbeid.

Jeg har valgt informanter fra barnevernstjenester i ulike kommuner i Norge, og har ikke vurdert ut ifra den formelle kompetansen den enkelte innehar, all den tid jeg tar i betraktning at de har relevante kvalifikasjoner og kompetanse for ansettelse i barnevernstjenesten. Et strategisk utvalg vil si at du velger deltakere som har de kvalifikasjonene og egenskapene som skal til for å ha mulighet til å besvare problemstillingen (Kvale & Brinkmann, 2015; Thagaard, 2018).

Hvis antallet intervjupersoner blir for stort, kan det bli utfordrende å foreta en dyp analyse av intervjuene, mens hvis det er for få personer, er det vanskelig å generalisere. Antallet intervjupersoner henger sammen med formålet av undersøkelsen, og også tid og ressurser til rådighet for den som skal utføre et prosjekt eller en masteroppgave. Det finnes ingen gylden standard (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg har valgt å intervju 6 personer, dette har jeg vurdert å være tilstrekkelig for å kunne se tendenser i datamaterialet, og oppnå beskrivelser som gir meg svar på problemstillingen min.

En relevant observasjon er at mine informanter utelukkende består av kvinnelige saksbehandlere, grunnet manglende tilgang på mannlige informanter. Til tross for denne begrensningen, mener jeg at utvalget fortsatt kan anses som representativt, gitt den overveiende kvinnelige sammensetningen av saksbehandlere i barneverntjenestene i Norge. I følge tall fra 2021 var 84% av de ansatte i barnevernstjenesten kvinner (Kommunesektorens interesseorganisasjon, 2022). Kjønnfordelingen antas å være lignende i dag.

4.2.2 Kvalitative livsverdenintervju

Gjennom kvalitative forskningsintervju har jeg forsøkt å forstå informantens opplevelser, vurderinger og erfaringer. I kvalitativ metode søker en kunnskap som er uttrykt gjennom språket, og er ikke kvantifiserbart (Kvale & Brinkmann, 2015).

Når man forsøker å forstå personens egne perspektiver av dagliglivet, kalles det et livsverdenintervju. Der søkes deres beskrivelser og fortolkninger av mening til de fenomenene som blir tatt opp (Kvale & Brinkmann, 2015). I mitt prosjekt fokuserer jeg på

informantens arbeidslivsverden, og jeg har oppfordret de til å gi eksempler underveis i intervjuet. Dette legger til rette for en mer inngående forståelse av den arbeidslivsverden de er en del av, ved at de gir konkrete illustrasjoner om belyser deres opplevelser og perspektiver.

4.2.3 Planlegging og gjennomføring av intervju

At intervjuet er semistrukturert betyr at det ikke er hverken en lukket spørreskjemasamtale eller en åpen samtale, men gjennomføres i tråd med en intervjuguide som inneholder forhåndsbestemte temaer og forslag til spørsmål. Det er viktig å både stille spørsmål om mening, og spørsmål om fakta, og at jeg som intervjuer må klare å forstå det som sies «mellom linjene» (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg utarbeidet en intervjuguide med hovedvekt på åpne spørsmål som ga informantene frihet til å dele tanker og erfaringer. Jeg oppmuntret også bruk av eksempler for å illustrere poengene deres.

For at jeg skal kunne stille relevante spørsmål er det avgjørende å ha begrepsmessig og teoretisk forståelse for de fenomenene som skal undersøkes. For å stille passende oppfølgende spørsmål må en være en aktiv lytter og ha øre for og kunnskap om temaet (Kvale & Brinkmann, 2015). Med bakgrunn i dette hadde jeg på forhånd startet innhenting av relevant teori og rettskilder, slik at jeg gjorde meg opp noen tanker om hva jeg tenkte informantene ble å snakke om.

Bakdelen med at intervjuet er delvis «flytende» er at det kan dukke opp temaer eller nye spørsmål underveis. Dette utfordrer også tanken om at informanten har samtykket til en studie ved å lese infoskrivet, som sier noe om hva studiet omhandler. Ved at intervjuet endrer seg og dreier i en annen retning kan dette utfordre informantens forhåndsgitte samtykke.

4.2.4 Transkribering

Jeg har benyttet lydopptaker under mine intervjuer og har gjennomført løpende transkripsjon. Jeg har valgt å begrense detaljnivået i transkripsjonene, ved å unnlate tenkepauser, «hmm», «eeh» og slike ord. Å transkribere betyr at man gjør en samtale mellom mennesker som er fysisk til stede, om til skriftlig form (Kvale & Brinkmann, 2015). Gjennom å transkribere selv har jeg fått nærhet til mitt datamateriale ved at jeg har lest og gått gjennom intervjuet flere ganger for å sikre at jeg forstår det som blir sagt. På denne måten har jeg blitt tilfredsstillende kjent med intervjuene og har underveis gjort meg opp tanker om videre bruk av funnene i oppgaven.

4.2.5 Analyse

Først gjorde jeg meg kjent med innholdet i de transkriberte intervjuene, og videre kodet jeg det, reflekterte over og tok notater når det gjelder hvordan det kunne forstås. Videre analyserte jeg forholdet mellom kodene og delte det videre inn i kategorier som omhandler samme tema. Disse kategoriene er overskrifter for presentasjonen av mine funn. Temaene er relevante for min problemstilling. Fremgangsmåten er i tråd med det flere forfattere skriver (Kvale & Brinkmann, 2015; Ritchie et al., 2014; Thagaard, 2018). Formålet med en kvalitativ analyse er å få en forståelse av dataene, også ut over intervjupersonens beskrivelser og synspunkter. Analysemetoden kalles temasentrert analyse eller tematisk analyse (Thagaard, 2018)

Gjennom analysen og tolkning av funn knytter en resultater til annen forskning eller relevante teoretiske perspektiver, og her kommer forforståelse og tidligere kunnskap inn. Som intervjuer vil en være preget av egen faglige bakgrunn, og se intervjupersonens svar utenfra (Thagaard, 2018). Dette har jeg beskrevet mer tidligere.

Hvis man følger Gadamer's hermeneutiske sirkel, er det første prinsippet å gå frem og tilbake mellom helhet og del, som åpner opp for en dypere forståelse av meningen (Kleven & Hjordemaal, 2018; Kvale & Brinkmann, 2015). Gjennom kategorisering av datamaterialet vil en se både intervjuerens forforståelse og tendenser i materialet (Thagaard, 2018). Jeg har underveis i arbeidet med oppgaven endret på kategorier, og flyttet informantenes sitater fra en kategori til en annen, etter hvert som helhetsbildet har gitt meg en dypere forståelse av meningen. Dette er i tråd med det Thagaard (2018) beskriver om å være fleksibel og reflektere over hvordan man får frem meningsinnholdet i de ulike kategoriene. En svakhet med tematisk analyse kan være at man tar et utsnitt fra teksten og dets opprinnelige sammenheng, og dette kan føre til misforståelser.

4.3 Validitet og reliabilitet

Validitet handler om metoden er egnet til å undersøke det en skal (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg viser at min oppgave er valid gjennom å vise bakgrunn for de funnene jeg har fått, og har brukt en tidligere masterstudent, i tillegg til min veileder til å lese gjennom å se etter ubegrunnede konklusjoner eller tolkninger som ikke er redegjort for. Forskeren kan se på om funn i undersøkelsen representerer den virkeligheten man har undersøkt, og å vise gjennomsiktighet, ved å redegjøre hvordan analysen gir grunnlag for de konklusjoner man tar

(Thagaard, 2018). Jeg har vært bevisst på å skille mellom opprinnelige data og egne vurderinger, som er med på å forsterke oppgavens pålitelighet.

Reliabilitet handler om troverdigheten til forskningsresultatene, og hvorvidt resultatet kan reproduseres av andre (Kvale & Brinkmann, 2015). I min oppgave viser jeg reliabilitet gjennom å redegjøre for de valgene jeg har gjort i oppgaven, og vise til detaljer. Jeg har også redegjort for min forforståelse og den teoretiske bakgrunn for å kunne forstå funnene jeg har fått i mine intervju. Reliabilitet refererer til repliserbarhet, at forskningsfunn er uavhengig av relasjoner mellom informanter og forskeren. Man må også være konkret i beskrivelser av fremgangsmåten en har brukt for å innsamle og analysere data (Thagaard, 2018).

4.4 Forskningsetiske problemstillinger

Når det kommer til personlige og sensitive spørsmål, har jeg vurdert å unnlate dette, noe som gjør det enklere når det gjelder etiske problemstillinger. Jeg har ikke forsket på egen arbeidsplass, med bakgrunn i at jeg ikke ønsker at private forhold kan påvirke informasjonsutvekslingen. En risiko med å intervju personer man kjenner, er at de antar at jeg som intervjuer er kjent med konteksten de beskriver, og derfor unnlater å forklare nok. En annen ting kan være at det ikke foreligger tilstrekkelig trygghet mellom intervjuer og informant, slik at informanten er redd for å si noe feil, eller at informasjonen skal brukes imot hen i etterkant. Ved å være observant på asymmetrien i maktforholdet mellom meg som intervjuer og informanten, har jeg forsøkt å skape et klima som gir rom til utforskning av tema.

Forskning i eget felt kan innebære en risiko for at jeg blir mindre åpen for nyanser og kan komme i konflikt med egne interesser eller egne oppfatninger. På den annen side kan det være positivt å ha inngående forståelse i feltet, dele et felles språk med informantene, ha en utvidet forståelse av emnene som undersøkes og ha større tilgang til deltakere.

Ettersom jeg forsker innenfor eget arbeidsfelt, har jeg vært oppmerksom på min egen forforståelse. Dette har jeg håndtert ved å redegjøre for den i oppgaven, men også diskutere med relevante personer, slik som veileder. Forskning i eget felt kan innebære en risiko for at jeg blir mindre åpen for nyanser, samtidig som det kan være positivt å ha god kjennskap til feltet, dele et felles språk med informantene, og ha en utvidet forståelse av emnene som undersøkes.

På grunn av bruk av lydopptaker under intervjuene har jeg innhentet tillatelse fra SIKT til å gjennomføre mine intervju. SIKT er kunnskapssektorens tjenesteleverandør, og er organisert som et statlig forvaltningsorgan, under Kunnskapsdepartementet, og har som mål å bidra til informasjonssikkerhet og godt personvern i kunnskapssektoren (Sikt, u.å).

Informantene har fått tilstrekkelig informasjon i forkant av deltakelse, ved oppstart og avslutning av intervjuet, og har fått informasjon om at de kan kontakte meg og uten grunn be om at deres data blir slettet. Et fritt samtykke betyr at det er avgitt uten press, mens et informert samtykke handler om at de har fått informasjon om hvordan det kan avbrytes uten å få konsekvenser (Thagaard, 2018). Informantene fikk et informasjonsskriv hvor det stod litt om prosjektet, hvem som er ansvarlig og hva det innebærer å delta. De fikk også informasjon om personvern og lagring av opplysninger. Dette ble også gjentatt for informantene før intervjuene startet.

Jeg gjennomføre mine intervju via Teams og hovedårsaken til dette valget var fysisk avstand til informantene da de bodde i ulike kommuner. Jeg ga de som bodde innenfor rimelig reisetid muligheten til å velge mellom fysisk eller digitalt intervju. Alle valgte imidlertid den digitale plattformen. Jeg antar at dette kan være en følge av den økte bruken av digitale møter eller Covid-19 pandemien. Likevel er jeg klar over at det kan være visse aspekter jeg kan ha gått tapt ved å velge digitalt intervju, for eksempel den utfordringen det kan være å lese kroppsspråk eller tolke signaler og forstyrrelser i rommet. Jeg erfarte likevel at det digitale formatet gjorde det enklere å sikre tilstrekkelig antall informanter, både med tanke på tidsaspektet og praktiske hensyn.

Jeg har lagret mitt datamateriale og kontaktinformasjon til mine informanter på ulike steder, slik at det ikke skal være mulig å identifisere eller at uvedkommende får tak i det. Jeg har brukt www.nettskjema.no og appen diktafon for opptak og sikker lagring av lydopptak. Videre har jeg transkribert i Word uten å ha med noen benevnelser som kan identifisere informanten. Dette er med på å sikre oppgavens konfidensialitet.

5 Presentasjon av funn

Ut ifra analysen av mitt intervjumateriale så jeg tre fremtredende hovedkategorier som belyser min problemstilling om forhold som påvirker forsvarlighet i kommunal barnevernstjenestes beslutningsprosesser; 1) rettslige rammevilkår, 2) forhold ved barnevernstjenesten som arbeidsplass og 3) saksbehandlerens kompetanse. Jeg vil presentere funnene med kategoriene

som overskrifter. Problemstillingen for oppgaven var: *Hvordan kan forsvarlighetskravet sikres og utfordres i barnevernstjenestens beslutningsprosesser?*

5.1 Rettslige rammevilkår

5.1.1 Barnets og foreldrenes generelle rettigheter

Samtlige informanter presiserte betydningen av å sikre barnets og foreldrenes rett til medvirkning. Noen utdypet det mer enn andre, hvor enkelte informanter beskrev innholdet i rettigheten, mens andre nevnte at det var avgjørende å legge til rette for medvirkning.

Når det gjelder barnets rett til medvirkning var det også flere av informantene som presiserte at det må dokumenteres i hvilken grad barnet har medvirket, samt at det kommer frem hvilke vurderinger som var gjort. Her refererer informantene til hvordan barnevernstjenesten har vurdert informasjonen fra barnet. Flere informanter tematiserte hvordan familien som helhet hadde medvirket, og inkluderte med dette foreldrenes rett til informasjon og medvirkning i saken. Informant 1 forklarte det slik:

Jeg tenker på hvor mye familien har medvirket, hva har de sagt, hva mener de, er det noe vi gjør i lag med de, eller er det noe vi prøver å få til tross for at de ikke vil ha det?

Informant 4 la spesiell vekt på prinsippet om kontradiksjon, hvor både foreldrene og barnet ble informert om informasjonen barnevernstjenesten hadde og vurderingene som ble gjort, slik at de fikk muligheten til å danne seg en mening, rette opp eventuelle misforståelser, og aktivt delta i beslutningsprosessen, hun sa:

Kontradiksjon er viktig for at foreldre blir kjent med underveis hvilke vurderinger som gjøres, og hvor saken bærer hen fremover, at de er kjent med alt vi gjør i jobben vår. Medvirkning er også kjempeviktig. Barna har også noe de skulle sagt, barnets medvirkning og få det frem.

At familiene kan korrigere eventuelle feil slik at det ikke fattes beslutninger på feil grunnlag eller med bakgrunn i en feiltolkning, ble fremhevet som essensielt. Informanten presiserte også at barnevernstjenesten innehar definisjonsmakten, og at vurderinger blir foretatt basert på den informasjonen saksbehandleren velger å inkludere og legge frem. Videre fremhevet hun at det er avgjørende at saksbehandleren reflekterer over definisjonsmakten, og at det kan få stor betydning dersom man bevisst eller ubevisst, holder tilbake informasjon, da dette kan påvirke beslutningen.

Den samme informanten beskrev at ulike barnevernstjenester har ulike prosedyrer knyttet til kontradiksjon, hun har arbeidet i ulike kommunale barnevernstjenester. Hun forklarte at i en travel arbeidshverdag kunne det være utfordrende å gjennomgå referater og informasjon med foreldrene. Videre sammenlignet hun rutinene i den barnevernstjenesten hun tidligere var saksbehandler i og den hun nå arbeidet i, og fremhevet at det i den første barnevernstjenesten var etablert en praksis der referater fra alle møter rutinemessig ble sendt ut, slik at foreldrene hadde muligheten til å gjennomgå dem, korrigere eventuelle feil og bli kjent med barnevernstjenestens vurderinger underveis. I kontrast til dette er praksisen i den andre barnevernstjenesten å gjennomgå referatene på neste møte, noe som kunne by på utfordringer med bakgrunn i at eksempelvis tidspress kunne føre til at det ikke ble prioritert, eller rett og slett avglemt i neste møte.

Informant 3 presiserte at avveiningene som ble gjort i en barnevernssak ikke holdes hemmelig, og at det er essensielt å være åpne om de vurderingene som gjøres og hva en tenker må til for å skape en tilfredsstillende situasjon for familien. Slik kan foreldrene enklere gjøre seg opp en mening om beslutningsprosessen og beslutningsgrunnlaget. Hun beskrev at det er avgjørende at man kan stå inne for det som er vurdert og skrevet i barnets journal. Videre sa hun at det er essensielt å få frem de reelle avveiningene, og at man vektlegger det som barnevernstjenesten vurderer er best for barnet. Dette kan forstås som at det i det skriftlige materialet er viktig å få frem hva som er motsetningene, og at det kommer frem ulike handlingsalternativer og/eller konsekvenser for barnet og familien. Informant 6 utdypet:

Det skal kunne være etterprøvbart på en måte. Du skal hele tiden vise at du har hjemmel i lov for det du gjør. At det er godt opplyst i forhold til rettigheter og saksgang og at partene hele tiden er informert om hva man gjør, hvorfor man gjør det, hvorfor spør du om det her, hva skal du med de opplysningene.

Å dokumentere beslutninger og avveininger i barnevernstjenestens journalsystem underveis i beslutningsprosessen, ble tematisert som essensielt av informant 3. På denne måten mener informanten at det er lettere å se tilbake på hvert steg i barnevernssaken når det skal fattes en beslutning. Informanten presiserte også at barnet og foreldrene skal få en grundig og forståelig vurdering av sin sak selv om de på et senere tidspunkt får ny saksbehandler.

Informant 5 beskrev at når de drøftet noe i fagteamet, så ferdigstilte de vurderingen i fellesskap, før det ble sendt videre til lederen for godkjenning. Motsatt av dette

eksemplifiserte informant 6 at det er saksbehandleren som er ansvarlig for å skrive vurderingen, som deretter sendes til lederen for godkjenning. Videre forklarte hun at de bruker fagteamet som forum for å drøfte saker og beslutningsprosesser med leder eller avdelingsleder i, i tillegg til andre saksbehandlere. En annen variant ble fremholdt av informant 4 som eksemplifiserte at vurderinger dokumenteres som et internt notat, som familien ikke har tilgang til, mens informant 3 presiserte at vurderingen og dokumentet er tilgjengelig for foreldrene, slik at de kan se de vurderingene som gjøres fortløpende. Videre forklarte hun at saksbehandleren i fagteamet presenterer hva den står i og hvorfor den tenker at det må gjøres en endring, hvor man videre blir enig om en vurdering som viser til hvordan man har vektet de ulike perspektivene og momentene som hører med i vurderingen. At vurderinger og avveininger skal dokumenteres er et tema som også ble holdt frem av informant 5, slik:

Jeg føler jeg har blitt veldig flink til å dokumentere alt. Jeg tenker at 99% av journalene jeg skriver har en vurdering i seg. Så gjør vi dette med å ikke bare vurdere når vi skal beslutte noe, men vi vurderer veien dit og kontakten som har vært dit.

Oppsummert presiserte informantene betydningen av barnet og foreldrenes rettigheter, og at disse skal være oppfylt. Videre hadde de søkelys mot hvordan barnevernstjenesten har vurdert informasjonen de har fått fra barnet og foreldrene. De fremhevet at det skal være åpenhet rundt informasjon og vurderinger som barnevernstjenesten gjør, da transparens bidrar til å fremme forsvarlige vurderinger, og i tillegg fremmer samarbeidet med barn og familiene. Informantene presiserte at en må ha hjemmel i lov for de inngrepene man gjør, og at man underveis i en beslutningsprosess må dokumentere vurderingene, slik at det er i tråd med krav til journalføring.

5.1.2 Barnets beste som grunnleggende prinsipp

Samtlige informanter refererte gjentatte ganger til prinsippet om barnets beste, og det kommer frem i ulike stadier av barnevernssakene. Dette indikerer at vurdering av barnets beste i de ulike barnevernstjenestene, får stor oppmerksomhet.

Å prioritere barnets beste i alle vurderinger som gjøres, henviser til at barnets beste skal være overordnet andre prinsipper når det gjøres vurderinger, ble av flere informanter understreket som essensielt. Informantene presiserte at barnets beste er et lovkrav og en menneskerett, og at det er en forutsetning at saksbehandlere i barnevernstjenesten har både faglig og

erfaringsbasert kunnskap for å kunne oppfylle lovkravet i den enkelte beslutningsprosessen. Denne kunnskapen må saksbehandleren bruke når den gjør en vurdering i en beslutningsprosess, informant 1 formidlet at «det gjøres jo barnevernfaglig vurdering hele veien. Vi har brukt den her trekanten for å på en måte synliggjøre at vi er bevisst på alle de vurderingene vi gjør. Og har med oss barnets beste hele tiden». «Trekanten» informanten henviser til en modell som omhandler det å innhente kunnskap om risiko og beskyttelsesfaktorer hos barn, for å gjøre vurderinger av eksempelvis hjelpetiltak, «Barnets behov i sentrum» (Bufdir, u.å-b) er beskrevet i kapittel 3, s. 17.

Alle informantene tok opp innholdet i vurderingen av barnets beste i det enkelte saksforhold, og de beskriver hvordan vurderingen omfatter en analyse av barnets behov, vurdering av barnets og foreldrenes rettigheter, samt ivaretagelse av barnets rett til deltakelse i beslutningsprosessen. Dette inkluderer hvordan barnets synspunkter og meninger blir hørt og vektlagt i den beslutningsprosessen som skal gjøres. Informant 3 formidlet som et eksempel:

I hver eneste vurdering vi tar, skal vi ha en «barnets beste» -vurdering. Og den vurderingen beror på skjønnnet, hvordan forstår du hva dette barnet trenger, opp mot hva barnet sier, hva barnet har rettighet på, hva foreldrene har rettighet på. Og det med skjønne er at vi lander på en totalvurdering. Det er mange argument for det, men det er dette romslige skjønnnet som gjør at vi velger å gå denne veien, for totalsituasjonen tilsier det.

Å dokumentere og innlemme hensynet til barnets beste i alle aspektene av beslutningsprosessen i en barnevernssak, også når det ikke fattes en beslutning, anser flere av informantene som avgjørende. Flere av informantene beskrev videre at vurderingen av barnets beste er en del av de faglige vurderingene som gjøres i en beslutningsprosess. Informant 5 presiserte nødvendigheten av å dokumentere veivalg som blir gjort underveis, og at man dokumenterer vurderinger også når man ikke gjør en endring i familien. Dette kan være at man gjør observasjoner og gjennomfører samtaler som tilsier at det ikke er behov for å eksempelvis endre tiltak, og at det er essensielt å få frem de vurderingene som tilsier at en situasjon er tilfredsstillende på nåværende tidspunkt, og ikke bare dokumentere vurderinger når det gjøres endringer.

Informant 2 oppsummerte Barnevernsloven (2021) kapittel 1 (formålskapittelet) i stor grad med dette sitatet:

Det med at jobben vår skal være forsvarlig, da tenker jeg at det skal være i tråd med de juridiske og etiske retningslinjene vi har. Og sånn som barnevernsloven tenker jeg det er viktig at familien får rett hjelp til rett tid, og at de følger disse prinsippene om barnet beste, barns rett til medvirkning og kontradiksjon. Og at alt dette skal være tydelig i alle vurderinger vi gjør for at vi skal kunne si at det er forsvarlig.

Foreldrenes perspektiv kan i noen tilfeller overstyre barnets perspektiv, beskrev også informant 2. Dette forstås som at foreldrenes perspektiv kan gjøre at barnets perspektiv kommer mindre frem i vurderingen, og at barnets stemme og medvirkning i saken blir overdøvet dersom foreldrene har sterke meninger. Informanten presiserte likevel at vurderingen av barnets beste skal kvalitetssikres gjennom å sikre barnets medvirkning. Å kvalitetssikre at vurderingen av barnets beste er tydelig handler om at man kontrollerer at det faktisk er barnets beste man vurderer, med alt det innebærer, samt at vurderingen er dokumentert på en tilfredsstillende måte. Dette kan gjøres av den enkelte saksbehandler, men også ved at man får nye øyner inn for å kvalitetssikre en vurdering, det kan eksempelvis være en kollega eller lederen. Å ha maler når man skal skrive vedtak kan være til hjelp, da disse minner saksbehandleren på viktige perspektiver som skal inkluderes og benevnes i vedtaket og fremheves av informanten. Dette oppnås ved at malen inneholder hjelpeord eller hjelpetekst som er med på å veilede saksbehandleren i de formelle kravene til hva vedtaket skal inneholde.

Å tilpasse undersøkelse og tiltak til barn og foreldre og det som vil være det beste for det enkelte individet, utdypet informant 6. Hun beskrev videre at saksbehandlere i barnevernstjenestene alltid må huske at det er mennesker man arbeider med, som alle er unike og ulike fra hverandre, og at ikke alle passer inn i den samme «A4 rammen», og at man derfor må gjøre konkrete vurderinger i den enkelte saken.

Jeg spurte informantene mine på hvilken måte faglige, etiske og juridiske perspektiver synliggjøres, og om de bevisst skilte mellom disse perspektivene i beslutningsprosessen, eller om de integrerte dem som en helhet. Ingen av informantene indikerte en bevisst separasjon av de faglige, etiske og juridiske perspektivene, til tross for at de beskrev å ha alle disse perspektivene i tankene. Dersom det ble trukket frem et spesifikt perspektiv, bemerket flere informanter at det juridiske perspektivet var det som i størst grad skilte seg ut fra de øvrige, og som klarest kom til uttrykk i deres vurderinger. Informant 5 utdypet:

Jeg tror i det skriftlige, så er det jo mest det juridiske med lovverket og barnets beste og de prinsippene som blir stående. Men jeg vil jo si at i vurderingen og sånt som blir skrevet, så tar jeg jo med alle perspektivene i forhold til familien. Særsilt det hensyn som er akkurat inn i denne familien, for alle er ulike og det er mange hensyn å ta. Men det er nok kanskje det med det juridiske som kommer tydeligst frem, vil jeg tro.

Informant 3 beskrev at hun var tydelig på hvordan hun vektet informasjonen de drøftet opp mot lovens vilkår og va praksisen tilsier. Hun dokumenterte også avveiningene som gjøres for eksempel av barnets rett til samvær, samtidig som behov for ro og tilknytning. Her forteller informanten om den nødvendige avveiningen av relevant informasjon, som må gjøres for å gjøre en analyse og vurdering av hva barnet og familiens behov er, for så å se det opp mot vilkårene i loven.

Oppsummert viser informantenes uttalelser at de som saksbehandlere så på barnets beste som en rettighet, og gav det stor plass i vurderingene. I tillegg tematiserte de hvordan barnets beste ble prioritert i vurderinger som gjøres. Informantene presiserte at en vurdering av barnets beste omfatter analyse av barnets behov, ivaretagelse av rettigheter og medvirkning, og at det skal foreligge en konkret vurdering. Oppsummert skiller ikke informantene bevisst mellom faglige, etiske og juridiske perspektiver, men beskriver at det juridiske er mest fremtredende. Videre fremkommer det også at saksbehandleren gjør tilpasninger når det gjelder hva barnet eller foreldrene trenger, og utviser på denne måten skjønn.

5.2 Forhold ved barnevernstjenesten som arbeidsplass

5.2.1 Rutiner og internkontroll i barnevernstjenesten

Informantene presiserte betydningen av tydelige rutiner for saksbehandling, internkontroll og rapportering av eventuelle feil eller fare for feil. En informant sa også at det å selv være med på utarbeiding av rutinene er essensielt, ettersom det er de som «jobber på gulvet» (informant 5) som kjenner til mange av problemstillingene som kan dukke opp. Når hun refererer til de som «jobber på gulvet» refererer hun til saksbehandlere i barnevernstjenesten som arbeider med beslutningsprosesser. Informant 6 nevnte internkontroll i egen avdeling, ved at lederen leser dokumenter som skrives og sikrer at lovkravene fylles, hvor saksbehandleren får konstruktive tilbakemeldinger på det arbeidet som er gjort med vurderingene og beslutningsprosessene. Informant 3 eksemplifiserte at hun sendte flere vurderinger til gjennomlesning og godkjenning fra lederen, samt at lederen gjennom saksveiledning med den

enkelte saksbehandler også sørget for internkontroll. Denne formen for internkontroll handlet om at lederen har et ansvar for å sikre at alle barnevernssaker har vært drøftet jevnlig.

Informant 6 beskrev fra sin arbeidsplass:

Hvis noen kan komme på tilsyn her, så har vi en romslig tanke om at det er ønskelig. Fordi at ja, tilsyn kan finne feil, men det at noen utenfor kan påpeke eventuelle feil vi gjør, kan bidra til et styrkingsarbeid. Da vet vi hvor vi faktisk får til jobben, og hvor vi må jobbe for å bli bedre.

Gjennom at lederen tar stikkprøver i barnevernssakene for å sjekke at det faglige arbeidet er tilfredsstillende, ble fremhevet som betydningsfullt av informant 6. Videre utdypet hun at det nylig var gjennomført et tilsyn fra Statsforvalter hvor de hadde fått tilbakemelding om lovbrudd angående forsvarlighet, fordi det «ikke var sikret at alle barn fikk forsvarlige barnevernstjenester, gjennom systematisk stikkprøve fra ledelsen» (informant 6). Hun tematiserte også at internkontroll gjør at man føler et press til å sikre at arbeidet de gjorde var i tråd med forsvarlighetskravet, i tillegg til at man tvinges til å gjøre mer grundige vurderinger, «siden man vet at man blir kontrollert» (informant 6). Informant 1 presiserte at det er avgjørende at saksbehandleren kjenner sitt mandat, altså sitt handlingsrom og arbeidsoppgaver, samt rutiner i barnevernstjenesten, da hun mener det er med på å sikre at de arbeider i tråd med barnevernstjenestens forsvarlighetskrav.

Oppsummert fremstod informantene som positive til rutiner og internkontroll, og forstod betydningen av at rutinene gjenspeiler kravene i loven. Dette kan bidra til å fremme forsvarlighet i barnevernstjenesten, og er med på å sikre at praksis er i tråd med barnevernstjenestens forsvarlighetskrav. Informantene ønsket selv å være med å utarbeide de. De holdt også frem betydningen av internkontroll i egen avdeling i form av gjennomlesing av dokumenter. To av informantene snakket også positivt om tilsynssaker fra Statsforvalter, da det gjør at de får konkrete og konstruktive tilbakemeldinger, og at de kan bruke tilbakemeldingene til å øke kvaliteten på gjennomføring av sine beslutningsprosesser.

5.2.2 Ledelse som støttefunksjon for forsvarlige beslutningsprosesser

Samtlige informanter fremhevet at tilfredsstillende ledelse er avgjørende for kvaliteten i deres arbeid. Nødvendigheten av ledelse kommer frem gjennom alle temaene jeg behandlet i intervjuene. Samtlige anså det også som essensielt at lederen innehar tilstrekkelig kompetanse

innenfor ulike kunnskapsområder og at dette er spesielt viktig for egen trygghet i arbeidet.

Informant 5 tematiserte:

At de som sitter med på en måte lederansvar, at de er veldig involvert i prosesser, og ikke bare selve møtet der det besluttes, men veien dit, og da kommer det jo alltid etter rutinene, hvordan går vi frem for å lage en arena for å ta en beslutning, og at det er rom for å lytte til kontaktpersonene som er nærmest familien.

Her refererer informanten til at lederens faglige kompetanse og dermed trygghet i vurderinger og beslutninger har overføringsverdi til egen trygghet i beslutningsprosesser, at man gjennom lederen opplever å få tilstrekkelig faglig veiledning dersom det er behov for det.

At lederen var lett tilgjengelig, ble presisert av flere av informantene. Samt at «man vet at man kan stille spørsmål om det man lurer på» (Informant 5). Dette forstås som at dersom man har faglige spørsmål relatert til arbeidshverdagen og beslutningsprosesser, er lederen tilgjengelig og kan gi avklaringer, eventuelt stille spørsmål som gjør at den saksbehandlere må tenke på en annen måte. En slik lederstøtte kan igjen bidra positivt i barnevernstjenestens beslutningsprosesser, gjennom å trygge saksbehandleren i deres vurderinger og avveininger.

Temaene saksdrøfting og saksveiledning omtales ulikt fra barnevernstjenestene informantene representerte. Mens noen har saksdrøfting og saksveiledning med kun fagleder (mellomleder/avdelingsleder), har andre barnevernslederen til stede i disse fora. De fleste informantene omtalte saksdrøfting eller fagteamet som et forum med flere deltakende, hvor de drøfter konkrete problemstillinger knyttet til beslutningsprosessen. Saksveiledning refererer til gjennomgang av den enkelte sak for å sikre at saken er fulgt opp tilstrekkelig, og at lovkrav er oppfylt. Det fremstår som ulikt i de ulike barnevernstjenestene hvordan dette er organisert. Flere informanter tematiserte at dersom det oppstår behov for å fatte en beslutning, eller ved at beslutningsprosessen krever handling, kalles det inn til en større drøfting som omfatter flere personer enn bare lederen og saksbehandleren. Her varierer det også om det var utpekte saksbehandlere som deltok basert på eksempelvis videreutdanning eller kunnskap, eller om det var saksbehandlere med spesifikke roller som deltok. En slik rolle kan være avdelingsleder for ulike avdelinger innad i barnevernstjenesten.

Tilnærmet alle informanter fremhevet betydningen av tillit fra ledelsen er avgjørende, at «ikke ledelsen helst vil gjøre alt selv og på denne måten setter begrensninger for de ansatte» (informant 4). Saksbehandlere som erfarer å bli for mye kontrollert av leder kan oppleve det

som overvåkning og manglende tillit, noe som kan gi et smalere faglig handlingsrom innenfor deres arbeidsoppgaver. Informant 3 opplevde å ha et stort handlingsrom i sitt arbeid, sett ut ifra arbeidsplassens organisering og lederens lederstil. Samtidig beskrev hun stor tillit «fra ledelsen og ned til de ansatte», men også «kort vei fra gulvet og opp til ledelsen» (informant 3). Her refererer hun til den enkelte saksbehandleren som utøver beslutningsprosessene i praksis. Informantene tematiserte også at lederen kjenner den enkelte saksbehandleren og at lederen er trygg på at saksbehandleren ber om hjelp ved behov for det, eller hvis saksbehandlerens kompetanse ikke strekker til. Tillit beskrev en informant som at lederen stoler på at man klarer å «utføre de oppgavene man er satt til å gjøre på en forsvarlig og god måte» (informant 2).

Et annet forhold informantene holdt fram var rom til å stille konstruktive og kritiske spørsmål for å opplyse en sak best mulig, og at den enkelte saksbehandleren har ansvar for å si ifra dersom beslutningsprosessen ikke oppleves som forsvarlig. Her eksemplifiserte informant 3:

Jeg opplever at jeg har på den ene siden en veldig tett kobling opp mot ledelse og drøftinger, samtidig som jeg opplever en stor tillitt til at jeg gjør gode avgjørelser. Det er ikke noen som sjekker ut alt som skjer i en sak, selv om det kan høres sånn ut.

At ledelsen ikke er låst til en måte å gjøre ting på, men åpner opp for nye perspektiver, noe som igjen utgjør et tilstrekkelig handlingsrom for skjønnsutøvelse, løftes også frem. Her illustrert av informant 5:

I forhold til at du drøfter og deler de vurderingene du har gjort med andre i forhold til at man ikke går i et spor med sånn her gjør vi det fordi sånn har vi alltid gjort det. Eller når det er en sånn sak, så er det det eller det.

Oppsummert beskrev informantene betydningen av å ha ledelse som er tilgjengelig, som er åpen for spørsmål og som har tillitt til saksbehandleren. At lederen har tillitt til at saksbehandleren gjør sine arbeidsoppgaver på en tilfredsstillende måte, som også er i tråd med lovkrav, presiseres som avgjørende. I tillegg holdt de frem at det er essensielt at lederen innehar tilstrekkelig relevant kompetanse til å nettopp kunne svare på spørsmål, og at det er avgjørende for å oppleve trygghet. Informantene fremhevet også viktigheten av at flere er involvert i hele beslutningsprosessen, og ikke bare beslutningen, noe som også omhandler lederen. De beskrev betydningen av at lederen er lett tilgjengelig, samt at lederen er åpen for nye perspektiver eller fremgangsmåter.

5.2.3 Tid som mangelvare

Tid var et tema som ble trukket frem av alle informantene, og de fleste presiserte at de som saksbehandlere har for lite tid. De omtalte blant annet for lite tid i drøftinger av en beslutningsprosess, ved at man må begrense hvor mange som kan komme med innspill, og for lite tid til å arbeide i den enkelte saken. Dette kan igjen føre til at saken ikke blir tilstrekkelig og tilfredsstillende opplyst, og saksbehandleren får dermed ikke gjort det som lovgiver krever gjennom barnevernsloven. Eksempel på dette kan være at saksbehandleren ikke får gjennomgått informasjon i tilstrekkelig grad og får derfor ikke sørget for medvirkning eller kontradiksjon i møte med familiene. Informant 5 beskrev «Og igjen, så er jeg tilbake til dette med tid. Jeg tror hvis vi hadde hatt bedre tid så hadde vi vært enda bedre på dette med forsvarlighet, for vi kan, men vi er bare et menneske».

Saksbehandlere har gjennom årene fått mer kunnskap, men også mer arbeidsoppgaver og nye perspektiver å forholde seg til, dette ble tematisert av informant 1. Blant annet omtalte hun at rutiner rundt dokumentasjon, kontradiksjon og informasjon til partene i saken har blitt mer krevende, men tiden har ikke blitt mer av. Videre presiserte hun at vurderingen av beslutningsprosessens forsvarlighet ikke må gjøres i hastverk, man må ha tid til å vurdere og avveie alle relevante opplysninger og forhold i saken, samt mulige handlingsalternativer. Informant 5 beskrev det på denne måten:

Og så er det med store bokstaver, TID. Vi er bare de ansatte vi er, og vi er de uansett om vi får mer arbeidsoppgaver, spesielt de siste årene. Vi har fått mer folk på jobb, men vi har også fått mer arbeidsoppgaver, som gjør at vi på et par år har økt opp på bemanningen og likevel merkes det ikke i det hele tatt på arbeidshverdagen. Så det er dette med tid.

At tid er et forhold som påvirker saksbehandleres helse og kapasitet, ble trukket frem av informanten, også når det gjelder eksempelvis turnover i barnevernstjenestene: «men når du ligger her over veldig, veldig, veldig lang tid, så ser du at det går ut over helsen til folk, det går ut over kapasiteten til folk» (informant 5). Her refererer informanten til at saksbehandlere over tid arbeider under høyt arbeidspress og med stressbelastninger, noe som går ut over saksbehandlerens helse.

Oppsummert viser intervjumaterialet at informantene opplevde et tidspress i arbeidshverdagen og at dette påvirket deres handlingsrom til å utøve forsvarlige

barnevernstjenester. De beskrev også at det stadig blir flere perspektiver å forholde seg til, og som følge av det flere arbeidsoppgaver og nøyere utførelse av arbeidsoppgavene, men at tid like fullt er mangelvare. En informant tematiserte at mangel på tid påvirker saksbehandlerens kapasitet og kan føre til helseutfordringer, eller i verste fall at de slutter i barnevernstjenesten.

5.3 Saksbehandlerens kompetanse

5.3.1 Kompetanseheving gjennom kunnskap og ferdigheter

Flere av informantene fremholdt at arbeidsgivere hadde et ønske om kompetanseheving og at saksbehandlere skulle holde seg faglig oppdatert. Noen arbeidsgivere legger til rette for at alle saksbehandlere skal ta master, for å på denne måten være bedre rustet og mer kompetent, mens andre barnevernstjenester har andre måter å tilegne seg kompetanse på, for eksempel gjennom å lese og reflektere over faglitteratur i felleskap. Informant 4 tematiserte:

De vi jobber med, hvis ikke de har kompetanse også, så begrenser det seg. Vi kommer ikke lenger enn det vi klarer å tenke oss selv. Det er viktig at vi er så kompetente som mulig, uten at vi skal studere oss i hjel. Det er viktig at vi er kompetente og faglig oppdaterte. Vi må følge med på endringer i loven og i fagmiljøet.

At barnevernstjenestens tjenesteutøvelse er forsvarlig, ble ansett som avgjørende av informantene. Og de presiserte at for å oppnå forsvarlig tjenesteutøvelse, måtte de holde seg faglig oppdatert. Informant 4 presiserte også viktigheten av å ha et team hvor man kan luften tanker og stille «dumme spørsmål», slik at man kan kvalitetssikre egen tankegang, samt at beslutningsprosessen er i tråd med øvrige lovkrav.

At saksbehandlere har egeninteresse i å vedlikeholde og videreutvikle egen faglige kompetanse, er et forhold som ble tematisert av flere informanter. Informantene omfavnet både å delta på kurs, å sette seg inn i faglitteratur i arbeidstiden, men også å bruke fritiden til å lese og reflektere over nyere faglitteratur og relevant forskning. Informant 5 beskrev sin motivasjon for å heve egen kompetanse, men også at saksbehandlerens kompetanse og erfaring er nødvendig for at forskning og faglitteratur skal være relevant for praksisfeltet:

Jeg tenker det som vi holder på med nå, å hjelpe de som driver med akademia til å forstå hvordan det faktisk fungerer i den reelle arbeidshverdagen. Jeg har en tanke om at teorien og forskningen gjennom akademia er god, men beror veldig lite på informasjon fra de som faktisk jobber på gulvet.

Kultur på arbeidsplassen for hvordan man går fram i en barnevernssak, er et annet forhold flere informanter fremhevet. Denne kulturen og arbeidsmåten har festet seg i så stor grad at man «handler på autopilot» og gjør ting «bare for å gjøre det» (informant 3), uten å tenke over hvorfor. Informant 4 uttrykte at barnevernstjenesten hun arbeidet i ikke var spesielt interessert i å ta til seg endringsforslag hun kom med som nyansatt. Hun refererer til at hun gjennom nylig fullført studie hadde ny og oppdatert faglitteratur og perspektiver, som de øvrige saksbehandlere i den barnevernstjenesten «ikke var videre interessert i å ta til seg eller høre på» (informant 4). Informant 2 utdypet «jeg føler at handlingsrommet mitt kanskje ikke er så veldig stort, siden de er veldig tydelige på at sånn her har vi alltid gjort det, og sånn må du også begynne å gjøre det». Her refererer informanten til at de saksbehandlerne som allerede arbeidet i denne barnevernstjenesten var tydelige på interne rutiner og praksiser, og mente at informanten/den nyansatte også måtte gjøre det slik.

En informant går selv en masterutdanning og hun la særlig vekt på kritisk refleksjon og det å være observant på seg selv, for eksempel angående hvilken påvirkning hun har i en barnevernsundersøkelse. Hun tematiserte hvordan hun selv påvirket foreldrene, gjennom egen fremtoning. Informanten beskrev at ens egen kompetanse både begrenset og ga muligheter til skjønnsutøvelse i beslutningsprosessen. Ved større faglig kunnskap ville det gi muligheter, mens det motsatt ville virke begrensende. Hun eksemplifiserte også at egne følelser kunne stå i veien for å gjøre arbeidet i tråd med gjeldende normer og praksis, gjennom for eksempel at hun «ikke liker en person» (informant 1) og magesfølelsen blir styrt av personlige forhold og ikke sakens reelle fakta.

Informant 3 utdypet at den kompetansen hun selv tenkte at hun hadde ved å «være drillet i å tenke på hva bakgrunnen er for det man gjør» er, samt å skriftliggjøre sine vurderinger, var vesentlig. Informanten beskrev også viktigheten av å være tydelig og transparent, og å bruke den tiden som er nødvendig til å gjøre vurderinger. Dersom det kommer tydelig frem hvordan man har kommet frem til de ulike vurderingene, kan man som saksbehandler «enklere kan stå i de vurderingene som er gjort» (informant 3). Tydelige vurderinger kan også gjøre det enklere å se når det har skjedd en endring i familien, som igjen kan føre til en endring i barnevernstjenesten beslutninger. Videre opplevde en informant å ha stort handlingsrom i selvstendig arbeid, og mulighet til å tilrettelegge for den enkelte familien, innenfor det gitte regelverket.

Oppsummert pekte informantene på at barnevernstjenestens saksbehandlere må inneha tilstrekkelig og adekvat kompetanse til å gjøre forsvarlige vurderinger, og at nettopp kompetanse og erfaringer er avgjørende for relevant og oppdatert barnevernrettet forskning og faglitteratur blir tatt i bruk i praksisfeltet. De ulike arbeidsplassene tilbydde ulik grad av tilrettelegging for at saksbehandlerne kan tilegne seg oppdatert kompetanse. Informantene beskrev også at kulturen på arbeidsplassen kan være styrende, og at man må inneha nødvendig og relevant kompetanse for å stå imot den etablerte kulturen. Videre anså de saksbehandlerne det som viktig å holde seg faglig oppdatert, for at kunne handle og gjøre beslutninger i tråd med forsvarlighetskravet.

5.3.2 Kompetanseutveksling og -utvikling gjennom bruk av team

To av informantene presiserte at de brukte hverandres kompetanse for å kunne utøve en bedre barnevernstjeneste for barn og foreldre. Videre utdypet en informant at hvis en saksbehandler hadde relevante videreutdanninger ble kompetansen brukt til å for eksempel utarbeide lister eller prosedyrer, som den enkelte saksbehandler har utvidet kompetanse innenfor. Informant 5 beskrev også at dersom en saksbehandler har videreutdanning innenfor jus, har denne et spesielt ansvar for å innlemme kompetansen blant andre saksbehandlere. At de i drøftinger gjør bruk av hverandres særegne kompetanse, gjennom ens ulike videreutdanninger innenfor relevante områder, ble tematisert av informant 2. Informant 1 utdypet hvordan saksbehandlerne utfordrer hverandre i gruppe:

Jeg har ikke hatt en tanke om at vi bevisst gjør det, men jeg ser at måten vi drøfter på når vi sitter i et fagteam gjør at vi får fram en kritisk refleksjon, både med at vi er flinke til å stille kritiske spørsmål til hverandre, men også at det er så stor bredde i det rommet. Vi har ulike erfaringer og personligheter som gjør at vi utfordrer hverandre veldig når vi sitter i disse beslutningsprosessene. Det tror jeg bidrar til en styrking av vurderingen.

At flere deltar i beslutninger, og at barnevernstjenesten som helhet fatter beslutningen, ble tematisert av flere informanter. På denne måten følte informantene at de ikke stod alene om beslutningene, og opplevde det som en mer forsvarlig beslutningsprosess dersom flere var involvert i prosessen gjennom å kunne drøfte og stille konstruktive spørsmål, og få konstruktive tilbakemeldinger. Informant 1 presiserte også at «det må være nok fagpersoner til å kunne ta beslutninger», og at «det er uforsvarlig jo færre som er involvert i en beslutning».

Oppsummert presiserte informantene betydningen av ulik kompetanse på arbeidsplassen og at man bruker av hverandres kompetanse. På denne måten kan ulike erfaringer og personligheter utfordre hverandre til å gjøre konkrete og treffsikre vurderinger, og en bruker den unike kompetansen til å gjøre drøftinger og avveininger i tråd med lovkrav, som igjen vil føre til bedre rettsikkerhet for barn og foreldre. De tematiserte også betydningen av å være flere om en beslutning. Gjennom å drøfte med andre og få konstruktive tilbakemeldinger på vurderinger og avveininger, vil saksbehandleren sikre en mer forsvarlig beslutningsprosess, ved at man kvalitets sikrer vurderingene som gjøres.

6 Diskusjon av funn

Ut ifra min problemstilling: *Hvordan kan forsvarlighetskravet sikres og utfordres i barnevernstjenestens beslutningsprosesser?* vil jeg diskutere mine hovedfunn i intervjumaterialet i lys av rettskilder og faglitteratur som presentert tidligere.

6.1 Saksbehandleren som aktør for sikring av barn og foreldres rettigheter

Å sikre familiens rettigheter ble understreket av informantene gjennom vurderinger preget av transparens, at inngrepet har hjemmel i lov, grundig dokumentasjon og helhetlige vurderinger av barnets beste. Ved å ivareta oppfyllelse av rettighetene i saksbehandlingen, bidrar saksbehandleren også til at beslutningsprosessen og den endelige avgjørelsen samsvarer med vurderingen av barnets beste og familiens ønsker.

Saksbehandlere i barnevernstjenesten har gjennom Barnevernsloven (2021) § 1-4 plikt til å la barnet medvirke, og synspunkter skal vektlegges i samsvar med alder og modenhet, dette følger også av Barnekonvensjonen (1989) artikkel 2. Et funn i mitt datamateriale er at barnet og foreldrenes medvirkning kan være en kilde til mer forsvarlig saksgang og beslutningsprosess. Gjennom å medvirke i egen sak, har barnet mulighet til å ha innflytelse i avgjørelser som vedrører barnet. Saksbehandleren har plikt til å legge til rette for medvirkning, men barnet plikter ikke å delta. Videre utdyper informantene at barnet må få tilpasset og fortløpende informasjon. Det er en forutsetning for å kunne bidra med egne synspunkter og korrigere eventuelle misforståelser eller feil, at barnet får tilpasset informasjon, slik at barnet kan uttale seg om egen sak. Når saksbehandleren skal gi barnet tilpasset informasjon om eksempelvis en bekymringsmelding, må saksbehandleren avveie ulike hensyn. Et eksempel på en avveining kan på den ene side være i hvilken grad barnet

trenger å gjøres kjent med foreldrenes økonomiske utfordringer, dersom det kommer frem informasjon om at barnet tilsynelatende ikke lider av det. På den annen side kan barnet sitte med informasjon, tanker og følelser knyttet til denne utfordringen og temaet. Når barnet i voksen alder får utskrift av sin barnevernsjournal, kan det se at barnevernstjenesten har kjent til utfordringene familien hadde, men ingen snakket med barnet. Et annet funn i intervjuene var betydningen av å dokumentere tilstrekkelig og synliggjøre i hvilken grad barnet hadde medvirket, og i hvilken grad saksbehandleren hadde vektlagt barnets mening. Det var imidlertid ingen av informantene som fremhevet hva barnet *faktisk* har medvirket i, eller *på hvilken måte* barnets synspunkter påvirket beslutningen. At informantene presiserte viktigheten av medvirkning kan på den ene side være et representativt syn, men som på den annen side kan være tilfeldig. Tatt i betraktning den faglitteraturen som er presentert i denne oppgaven, og den faglitteraturen og forskningen som finnes angående medvirkning, ansees det som noe som vies mye oppmerksomhet. Barnet og foreldrenes medvirkning kan være en kilde til forsvarlig saksgang og beslutningsprosesser, gjennom å gi familien anledning til å bidra i beslutningsprosessen og på denne måten sikre mer korrekt beslutningsgrunnlag.

Et annet funn fra mitt datamateriale er at dokumentasjon kan være et middel for å oppnå målet om forsvarlige beslutningsprosesser, gjennom å sikre at relevante opplysninger ikke går tapt. Saksbehandlerne er bundet av barnevernstjenestens journalplikt, jf. Barnevernsloven (2021) § 12-4 «Journalen skal inneholde alle vesentlige faktiske opplysninger og barnevernsfaglige vurderinger som barnevernet bygger sin saksbehandling på og som kan ha betydning for de beslutninger og vedtak som treffes». Beslutningsprosessen er hele rekken av handlinger som fører til en beslutning, og det må derfor foreligge et godt beslutningsgrunnlag (Bufdir, 2023). At barnevernstjenesten innehar tilstrekkelig og oppdatert informasjon om og fra barnet nedtegnet i et journalsystem, vil bidra til økt treffsikkerhet når barnevernstjenesten skal fatte beslutninger, dette vil være til barnets beste ved behov for en beslutning. I en oppdatert journal skal all relevant informasjon som er innhentet om og fra familien og barnet være nedskrevet. I tillegg til skriftlig journalinformasjon, vil den enkelte saksbehandler også inneha en del taus kunnskap. Eksempel på dette er informasjon om hvordan familien ønsker å bli møtt, eller hvordan en samtale skal organiseres, da dette nødvendigvis ikke skrives ned i journalsystemet.

Det må foreligge dokumentasjon på beslutningsprosessen, i tillegg til drøftinger og avveininger (Statens helsetilsyn, 2019). I helsetilsynets gjennomgang mangler det vurderinger av alternative forståelser og løsningsforslag, og hvordan disse har blitt belyst (Statens

helsetilsyn, 2019, s. 114-115). For å få en grundig forståelse av betydningen av å dokumentere vurderinger som gjøres underveis, er det nødvendig å utforske hvorfor dokumentasjon er viktig, samt å ha kjennskap til hva lovgivningen og praksis sier om dette temaet. Dokumentasjon spiller en avgjørende rolle i barnevernstjenesten. Det bidrar til å sikre at beslutninger og handlinger er velbegrunnede, transparente og etterprøvbare. Gjennom dokumentasjonen kan familien følge og forstå beslutningsprosessene og samtidig få oppfylt siden rettigheter. For å vurdere om en beslutning er god, må en se på selve prosessen (Læret & Skivenes, 2016). Når det skal tas større beslutninger, har saksbehandleren muligheten til å gjennomgå de ulike vurderingene og avveiningene som er blitt gjort gjennom beslutningsprosessen. Dette innebærer å se tilbake på alle relevante dokumenter, notater, samtaler og andre former for dokumentasjon som er samlet inn underveis. Ved å gjøre dette kan saksbehandleren sikre at den endelige beslutningen er tilfredsstillende dokumentert, basert på grundige vurderinger og hensyn til alle relevante faktorer og det som er blitt identifisert i løpet av saksbehandlingen. Dette bidrar til å styrke beslutningsgrunnlaget og øker sannsynligheten for at den endelige beslutningen er forsvarlig og i tråd med gjeldende retningslinjer og praksis. Norge ble av EMD dømt i saken som omtales Strand Lobben med flere (37283/13). EMD kritiserte barnevernstjenesten for å ikke ha en god nok forholdsmessighetsvurdering. Forholdsmessighetsprinsippet handler om at tiltak skal være rimelig angående familiens behov og mulighet for måloppnåelse (Stang, 2023). Dette er også lovfestet i Barnevernsloven (2021) § 1-5 som omtales mildeste inngreps prinsipp, om at barn har rett til omsorg og beskyttelse, fortrinnsvis i egen familien, samt at barnevernets tiltak ikke skal være mer inngripende enn nødvendig. Når barnevernstjenesten iverksetter et tiltak, skal dette tiltaket være i samsvar med gjeldende lovverk, både hensiktsmessig og nødvendig basert på den informasjonen som er kommet frem gjennom undersøkelsen. Tiltaket må stå i stil med bekymringen og behovet for endring.

Barnevernstjenestens journal skal også inneholde vurderinger som ikke fører til en beslutning Bufdir (2023). Det ble trukket frem av informantene at det var avgjørende at saksbehandleren gjorde en grundig vurdering av situasjonen, både når de hadde vært i kontakt med familien, og dersom det ble fattet en beslutning. Beslutningsgrunnlaget bygger på faktiske forhold i saken, som inkluderer avveining av ulike konsekvenser av beslutningen. Klare vurderinger, objektive opplysninger og juridiske perspektiver bidrar til at saksbehandleren unngår å fatte feilaktige avgjørelser. I rettsanvendelsesprosessen skal sakens fakta sees opp mot lovens vilkår (subsumsjon), før saksbehandleren videre fatter en beslutning (konklusjon) (Boe,

2020). Svakheter i barnevernstjenestens beslutningsprosess kan skape usikkerhet rundt resultatet og om det samsvarer med familiens ønsker og behov. Når alle relevante perspektiver som skal tas hensyn til i en beslutning blir grundig vurdert, blir det tydelig hvor avgjørende det er å dokumentere fortløpende gjennom hele beslutningsprosessen. Dette bidrar til å sikre at saksbehandlerne ikke overser essensiell informasjon på grunn av forsinket dokumentasjon, og at familien får anledning til å reagere innen rimelig tid.

Kontradiksjon er et forhold som tematiseres ofte i intervjuene. Foreldrene og barn med partsrettigheter, har som hovedregel rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, med mindre informasjonen kan utsette barnet eller andre personer for skade, jf. Barnevernsloven (2021) § 12-6. Retten til kontradiksjon fremgår av Forvaltningsloven (1967) § 16, som omhandler familiens rett til forhåndsvarsling før vedtak treffes. En informant beskrev at barnevernstjenestens vurderinger ble holdt skjult for familien i beslutningsprosessen, mens en annen beskrev at familien hadde tilgang til disse vurderingene. Når familien ikke har tilgang til informasjon og vurderinger, er det ikke gjenstand for kontradiksjon, noe som igjen kan føre til feiltolkning eller at beslutningsprosessen baserer seg på feil grunnlag. Å gi barnet og foreldrene tilgang til dokumentasjonen barnevernstjenesten innehar, kan gjøre at familien får større forståelse angående beslutningen. For at barn og foreldre skal kunne gi motsvar, fordrer det at familien har fått tilstrekkelig innsyn i barnevernstjenestens dokumenter. Det fordrer likevel at prosessen har vært åpen for diskusjon, og at familien har fått anledning til å danne seg egne synspunkter ut fra den informasjonen barnevernstjenesten har. Det fremkommer ikke av datamaterialet hvorfor dokumentasjonen ble holdt skjult for familien, men det kan tenkes at det ble unntatt partenes innsyn med bakgrunn i intern saksforberedelse jf.

Forvaltningsloven (1967) §§ 18a og 18b. Partene kan også nektes innsyn dersom det kan utsette barnet for fare eller skade, jf. Barnevernsloven (2021) § 12-6.

Saksbehandlingsrundskrivet (Bufdir, 2023) presiserer at det må foreligge en vurdering av både positive og negative konsekvenser for barnet ut ifra hvilket valg saksbehandleren tar. Å være åpen om de avveiningene og vurderingene som gjøres, kan gjøre vurderingen mer forståelig for foreldre og barn. Dette kan igjen bidra til å styrke samarbeidet mellom barnevernstjenesten og familien. En informant utdypet ulike rutiner angående kontradiksjon i ulike barnevernstjenester. På den ene side kan saksbehandleren se på kontradiksjon som noe som er tidkrevende å legge til rette for, mens det på den annen side kan bidra til at den totale tiden brukt går ned, ettersom foreldrene underveis gjør seg kjent med informasjonen barnevernstjenesten innehar, og man søker å unngå misforståelser mot slutten av for eksempel

en undersøkelse. Saksbehandleren må sikre kontradiksjon som en rettighet, gjennom at foreldrene opplever at saksbehandleren tar imot kommentarer angående innholdet på en imøtekommende og tilfredsstillende måte. For å oppnå forsvarlige beslutningsprosesser i barnevernstjenesten er det en forutsetning at saksbehandleren evner å legge til rette for kontradiksjon i kontakt med barnet og familien, og kontradiksjon kan derfor anses som et middel for å nå målet om forsvarlige beslutningsprosesser.

Informantene tematiserte at inngrep skulle ha hjemmel i lov, jf. EMK (1950) artikkel 8, nr 2 som omhandler at hovedregelen er at det ikke skal skje noe inngrep av offentlig myndighet og omhandler legalitetsprinsippet. Saksbehandleren må klargjøre hvilke vilkår i loven som skal være oppfylt dersom rettsregelen skal komme til anvendelse (Bufdir, 2022a). Å tydeliggjøre lovens vilkår gjennom synliggjøring av avveininger og vurderinger spiller en stor rolle i barnevernets beslutningsprosess. Ved å legge frem avveininger og vurderinger tydelig, skapes det større åpenhet og tillit til beslutningene som tas. Dette fremhever også betydningen av å følge rettsanvendelsesprosessen nøye, slik at lovens vilkår blir tilfredsstillende oppfylt og at beslutningene er i samsvar med familiens rettigheter. Gjennom en grundig gjennomgang av lovens vilkår og en konsekvent bruk av lovgivningen, kan barnevernstjenesten sikre at beslutningene er begrunnet, rettferdige og i samsvar med gjeldende lovverk. Dette er avgjørende for å opprettholde tilliten til barnevernet og for å sikre at barnets beste blir ivaretatt på en rettferdig og forsvarlig måte.

Et annet tema i mitt datamateriale er hensynet til barnets beste som et grunnleggende hensyn. Kravet til barnets beste stammer fra EMK (1950) artikkel 3 nr. 1 som krever at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Hensynet er også nedfelt i Barnevernsloven (2021) § 1-3 «hva som er til barnets beste må avgjøres etter en konkret vurdering. Barnets mening er et sentralt moment i vurderingen av barnets beste». Barnets beste er både en selvstendig rett for barnet, en saksbehandlingsregel og et overordnet prinsipp (Bufdir, 2023). For å gjøre vurderinger av hva som er det enkelte barnets beste, må saksbehandleren ha kunnskaper og kompetanse til å forstå hva barn trenger, og hvordan barn påvirkes av ulike handlinger. For at beslutningsprosessen skal bli så forsvarlig som mulig, er det avgjørende at det foreligger en konkret avveining av kryssende hensyn gjennom alle steg av barnevernssaken. Samtidig må foreldrene få sine rettigheter oppfylt, gjennom samarbeid med saksbehandleren og medvirkning.

Ingen av informantene refererer til Barnevernsloven (2021) § 1-1, første ledd, siste setning «Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse». Det trenger ikke å bety at saksbehandlerne ikke møter barn og unge med trygghet, kjærlighet og forståelse, men at saksbehandleren er mer opptatt av å gjøre vurderinger og sikre barnets sikkerhet, og derfor fokusere mindre på disse subjektive aspektene. I noen tilfeller kan nok saksbehandleren bli for opptatt av å vurdere barnets situasjon, at en ikke er oppmerksom nok på barnets emosjonelle og sosiale behov. I faglig sammenheng kan saksbehandleren legge større vekt på juridiske og profesjonelle aspekter, enn de følelsesmessige aspektene.

Et annet funn i mitt datamateriale er bruken av verktøy og maler for å gjøre vurderinger så korrekte som mulig. En informant viser til hjelpemiddelet «trekanten» Bufdir (u.å-b), som bidrar til at saksbehandleren på en mer oversiktlig og synlig måte kan kartlegge og vurdere barnets helhetssituasjon, og bidrar til at ingen perspektiver eller forhold blir avglemt. Pecora et al. (2013) beskriver et støttesystem for beslutninger, som ved hjelp av forskningsdata kan være behjelpelig i beslutningsprosesser, verktøyet sammen med profesjonell praksis og faglig skjønn kan hjelpe saksbehandleren å gjøre nøyaktige vurderinger og forsvarlige beslutninger. Flere informanter nevner at de bruker maler eller verktøy for å gjøre treffende vurderinger, og for å sikre at ikke noe blir avglemt. På den ene side er det essensielt å ha maler og verktøy for å sikre at beslutningen inneholder den informasjonen som kreves, mens det på den annen side er betydningsfullt at ikke barnevernstjenesten blir for preget av verktøy og maler, og i for liten grad av skjønnsvurderinger i den enkelte barnevernssak. For standardiserte tjenester innskrenker handlingsrommet for etiske, juridiske og faglige vurderinger (Kane & Spjelkavik, 2021a). Regler og rutiner er med på å sikre at ting blir gjort riktig og at ansatte er trygge på hva de skal gjøre, mens det på den annen side kan føre til mindre handlingsrom for skjønn, som igjen kan være et hinder for å finne nye løsninger (Nerskogen & Kane, 2021). Med bakgrunn i dette er det essensielt å være oppmerksomme på at maler, lister og rutiner som støtte i barnevernstjenestens beslutningsprosesser kan medføre både fordeler og ulemper. Mens klare retningslinjer kan bidra til å sikre at alle nødvendige kartleggings- og vurderingsskritt blir utført, vil det alltid være behov for skjønnsmessige vurderinger og tilpasninger ut ifra det enkelte barnet og dets familie. Ved å tilpasse individuelle situasjoner og gjøre effektive beslutningsprosesser, vil en ivareta barnets rettssikkerhet. Individperspektivet i barnevernstjenesten er synliggjort gjennom å bruke ordet «barnet» i stedet for «barns» flere steder i Barnevernsloven (2021), eksempelvis i § 1-3 om «*barnets* beste». For å sikre forsvarlige beslutninger, må saksbehandleren kunne bruke skjønn når det

er hensiktsmessig, samtidig som vedkommende følger lovgivning, fagkunnskap og retningslinjer fra arbeidsplassen når det er nødvendig.

6.2 Saksbehandleren som tjenesteyter

Informantene fremhevet betydningen av at saksbehandleren, som utfører tjenester på vegne av barnevernstjenesten, blir støttet av internkontroll, en sunn arbeidskultur og et velfungerende team eller beslutningsgruppe. Disse faktorene er avgjørende for å sikre at de tjenestene som blir gitt til familiene, er i tråd med faglig beste praksis.

To tema som kom frem i mitt datamateriale, var rutiner og internkontroll. Forskrift til internkontroll (2024) handler om å sikre at kommunen utfører sine oppgaver i samsvar med loven. For å unngå og eventuelt fange opp uønskede hendelser, trenger saksbehandleren klare rutiner og felles prinsipper (Hagve, 2022). Informantene uttalte et ønske om internkontroll innad i avdelingen, og eksemplifiserte det ved at lederen kvalitetssjekker og gir tilbakemeldinger på dokumentasjonen. I tillegg til at saksbehandleren kan sende dokumenter til godkjenning før ferdigstilling hos lederen, som er med på å sikre at dokumentasjonen er i tråd med lovkravene, gjennom at leder kvalitets sikrer arbeidet som er gjort. Kommunens generelle internkontroll ble ikke tematisert av informantene. På den ene side er det essensielt med rutiner og internkontroll for å sikre tjenester av høy kvalitet og sikrer familiens rettigheter, gjennom å sikre at tjenestene er i samsvar med loven, faglige standarder og retningslinjer. På den annen side utfordres dette gjennom manglende etterlevelse av etablerte prosedyrer, uklare rutiner eller manglende oppdatering i tråd med endringer i lovverk og praksis. For å sikre at rutiner og internkontroll bidrar til å forbedre barnevernstjenesten, er det avgjørende å gjennomføre jevnlig evalueringer og gjøre endringer der det er nødvendig. Kontinuerlig evaluering og forbedring av rutiner og internkontroll er med på å sikre at barnevernstjenesten til enhver tid opprettholder et høyt kvalitetsnivå og leverer tjenester som er i samsvar med gjeldende standarder. Videre var informantene positiv til tilsyn fra Statsforvalter, da det kunne gi muligheter for forbedring gjennom konstruktive tilbakemeldinger, som ville kunne være med på å styrke barnevernstjenestens beslutningsprosesser. På den annen side kan tilsynsprosesser være tidkrevende og kreve betydelig ressursbruk. Dette kan føre til en negativ holdning blant saksbehandlerne, da det kan resultere i overdreven oppmerksomhet på å etterkomme statsforvalters krav og påpekninger, på bekostning av nytenkning og skjønnsmessige vurderinger i beslutningsprosessen. For å sikre at barnevernstjenestens arbeid har høy standard og kvalitet

over seg, trenger saksbehandleren kontinuerlig støtte, veiledning og faglig utvikling for å kunne håndtere komplekse saker og møte barn og familiers behov på en effektiv og forsvarlig måte. Mangelfulle rutiner for debriefing og veiledning av ansatte i barnevernstjenestene kan være en årsak til turnover (Bufdir, 2022b). Veiledning ble tematisert av informantene, og ut ifra dette fremstår det som at saksbehandlere ønsker å reflektere over egen praksis og kunnskap, og få støtte til å identifisere styrker og svakheter hos seg selv som saksbehandler. Veiledning utgjør en betydelig investering i den enkelte saksbehandlerens trivsel, og dette kan resultere i forbedret kvalitet i arbeidet og beslutningsprosesser. Den økte kvaliteten kan videre støtte forsvarligheten i beslutningsprosessene ved å berike den enkelte saksbehandlers faglige kompetanse. Ansatte som har for mye å gjøre, hindres i å gjøre et godt nok arbeid (Sivertsen, 2024). Ansattes helse kan påvirkes av tidspress, som kan føre til at saksbehandlere slutter. Turnover handler om utskifting av saksbehandlere. Stor grad av utskifting vil kunne føre til en ustabil barnevernstjeneste som svekker den enkelte saksbehandlers trygghet. Bytte av saksbehandler kan være negativt for familien og føre til at informasjon glipper. Det er likevel bedre å ha en ny saksbehandler, enn å ikke ha noen, med bakgrunn i for eksempel en sykemelding. På den annen side kan saksbehandleren gjennom å sikre tilstrekkelig dokumentasjon, gjøre at familien håndterer et saksbehandlerbytte bedre, og uten at det påvirker dens rettssikkerhet. Informantene fremhevet tidspress som en faktor som påvirket mulighetene til å utøve forsvarlige beslutningsprosesser. Ved mangel på tid vil det være utfordrende å gjennomføre en grundig beslutningsprosess. Det er både mangel på tid til å arbeide med den enkelte familien, men også at mulighetene til å drøfte og ta imot tilbakemeldinger i en sak blir begrenset.

I intervjumaterialet kom det frem ulike praksiser for hvordan en går frem for å fatte en beslutning. Det fremgår av Forvaltningsloven (1967) § 17 at «forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes». En informant beskrev at hun i forkant av faglige drøftinger forberedte seg ved å gi lederen en skriftlig redegjørelse for sakens problemstilling. Gjennom å forberede seg til å drøfte en beslutning, setter saksbehandleren seg grundig inn i sakens faktagrunnlag slik at saken blir tilstrekkelig opplyst. For at saken skal være opplyst tilstrekkelig, må det også foreligge avveininger for og imot en beslutning. Forberedelsen gir muligheter til å reflektere over saken, identifisere utfordringer og vurdere handlingsalternativer, men utfordres på den annen side av mangelen på tid og høy arbeidsbelastning, noe som kan føre til at saken ikke er nødvendig forberedt til en drøfting. Her kan også veiledning av saksbehandleren bidra til at saker blir forberedt og diskutert på en

effektiv måte. Det er avgjørende at saksbehandleren er bevisst på sin egen forforståelse og eventuelle bias når de forbereder seg til å drøfte en sak i barnevernstjenesten. Å være klar over ens egne perspektiver og eventuelle skjevheter kan bidra til å sikre at beslutninger tas på en rettferdig måte. Videre er det vesentlig at informasjonen som legges frem til drøfting blir presentert på en nøytral måte. Dette fremmer en åpen og transparent beslutningsprosess som tar hensyn til alle relevante faktorer og synspunkter.

Saksbehandleren fungerer både som en tjenesteyter og en arbeidstaker innenfor barnevernstjenesten. Informantene peker på betydningen av velfungerende ledelse for å sikre kvaliteten på beslutningsprosessene. Dette inkluderer tillit til og fra lederen, som bidrar til et positivt arbeidsmiljø og støtter saksbehandlerens arbeid. I tillegg er lederens kompetanse avgjørende for å gi saksbehandleren trygghet i sine vurderinger og beslutninger, noe som er essensielt for å sikre en forsvarlig praksis.

Et annet tema som kommer frem i datamaterialet, er inspirerende og fleksibel ledelse. En god leder lykkes gjennom sine ansatte, ved at de ansatte gis myndighet og ansvar (Sandanger, 2023). Tillitt er motiverende og inspirerende, og mistillit på den annen side kan ødelegge relasjonen mellom ansatte og lederen på mange måter (Kirkhaug, 2019). Tillitt kan hverken forutsettes eller kreves, det må man gjøre seg fortjent til (Skau, 2011). Lederen er den som skal motivere saksbehandleren til å utøve et tilfredsstillende arbeid, gjennom å forbedre resultater, bidrar til å styrke saksbehandlerens kompetanse og skaper et positivt og støttende arbeidsmiljø. Saksbehandleren må gjøre seg fortjent til tillitt gjennom å vise passende holdninger fremragende kompetanse. Tillitt mellom saksbehandleren og lederen skaper et miljø der saksbehandleren kan uttrykke egne meninger, bekymringer og behov, som styrker arbeidsmiljøet og som bidrar til å bedre samarbeidet. På den annen side kan manglende kommunikasjon, manglende støtte og uklare forventninger før til forvirring, frustrasjon og mistillit. Barnevernslederen forvalter mye makt, og at det derfor stilles store krav til hvordan hen tilpasser seg andre (Hagve, 2022). Dette kan forstås som at lederen har makt over saksbehandleren, og som leder må man være klar over de holdningene man har. For mye oppmerksomhet på kontroll fra lederen kan føre til mistillit og manglende motivasjon, gjennom at ansatte føler seg begrenset. I tillegg er barnevernslederen en representant for barnevernstjenesten utad, og dette kan gi lederen en grad av innflytelse når de gjelder barnevernsrelaterte saker. Dette kan også forstås som at barnevernsleder har makt overfor familier ved å inneha beslutningsmyndighet og rår over mulige inngrep i familielivet. Dersom barnevernstjenesten har noen felles prinsipper for kultur og arbeidsmiljø, vil det føre til større

trygghet på arbeidsplassen (Hagve, 2022). Felles prinsipper kan bidra til å skape en følelse av fellesskap og samhold, og kan fremme samarbeid og teamarbeid. Økt trygghet og trivsel kan redusere stress og konflikter og felles prinsipper for beslutningstaking kan være avgjørende for å sikre rettferdighet og likebehandling av barn og familier. På den annen side kan det være utfordrende å etablere og opprettholde en slik kultur, og en for rigid kultur vil på sin side kunne begrense saksbehandlerens handlingsrom, gjennom begrenset mulighet for nytenkning og forbedring av tjenesten. Å være deltaker i et sosialt fellesskap vil kunne gi trygghet for saksbehandleren (Olsvik, 2021). I det sosiale fellesskapet innenfor barnevernstjenesten har saksbehandlerne en plattform hvor de kan dele bekymringer, refleksjoner og erfaringer uten å føle frykt for negative konsekvenser. Det er også avgjørende å ha dekkende strukturer på plass for å kunne gi konstruktiv tilbakemelding dersom en saksbehandler opplever noe som ikke er akseptabelt, slik at det kan skapes tillit og trygghet blant kollegene på arbeidsplassen. Dette kan bidra til å styrke forsvarligheten i beslutningsprosesser, da det gir rom for å diskutere både konkrete saker og relevant faglitteratur, samtidig som saksbehandleren ikke føler seg begrenset av manglende tillit, verken til kollegene i barnevernstjenesten eller til ledelsen.

Et annet funn er at barnevernslederen må inneha tilstrekkelig lederkompetanse. Støtte fra leder er betydningsfullt, og myndiggjorte saksbehandlere vil være selvstendig og ansvarsfull og føle innflytelse på egen arbeidsplass (Sivertsen, 2024). Etersom barnevernslederen har særlig beslutningsmyndighet hvor dette ikke alltid kan delegeres videre, er det en forutsetning at lederen har tilstrekkelige kunnskaper om barnevernsloven i tillegg til lederkompetanse (Bufdir, 2023). Barnevernsledere er omfattet av barnevernstjenestenes kompetansekrav, jf. Barnevernsloven (2021) § 15-6. Barnevernslederens beslutningsmyndighet i komplekse, etiske dilemmaer krever en leder som har nødvendig lederegenskaper til å motivere og inspirere ansatte, som håndterer konflikter på en konstruktiv måte, og som legger til rette for kompetanseutvikling blant de ansatte. Lederen må sikre at saksbehandleren opplever nødvendig faglig støtte og veiledning. På den annen side fordrer forståelse av kompleksiteten i barnevernstjenestens beslutningsprosesser at lederen har tilstrekkelig erfaring og er oppdatert på forskning og lovverk. For å legge til rette for kontinuerlig kompetanseutvikling er det avgjørende at kommunen investerer i opplæring og utvikling av både barnevernsledere i tillegg til saksbehandlere. Dette vil bidra til at barnevernstjenesten har den nødvendige kompetansen og de ressursene som kreves for å møte de komplekse behovene til barn og familier.

Et tema som presenterer seg i datamaterialet, er teamarbeid. Et team, eller en beslutningsgruppe der flere saksbehandlere deltar, innehar mer kunnskaper og vil øke kvaliteten i de beslutningsprosessene som gjøres. En teamtankegang er preget av entusiasme og et ønske om å hjelpe hverandre til å nå et felles mål (Olsvik, 2021). Det felles målet kan være forsvarlige beslutningsprosesser. Å være deltaker i et team kan på den ene side fremme et sosialt felleskap og faglig trygghet for saksbehandleren. Gjennom å se saken fra ulike perspektiver, gjennom at flere saksbehandlere med ulik kompetanse samarbeider, vil saksbehandleren kunne komme til bedre beslutninger. Diskusjon og drøfting i beslutningsgruppen kan gi økt forståelse og aksept for beslutningen, i tillegg til at å delta i en beslutningsgruppe vil være lærerikt og bidra til å utvikle egen kompetanse. På den annen side kan beslutningsgrupper også være utfordrende med tanke på at det kan oppstå konflikter som følge av ulike synspunkter, det kan oppstå gruppepress innad i gruppen for å oppnå ønsket resultat, og ansvarsfordelingen kan bli uklar, gjennom at det ikke er tydeliggjort hvem som har ansvaret for den endelige beslutningen. En annen betydningsfull faktor er at beslutningsgrupper kan være tidkrevende, og tid er en mangelvare informantene viser til i datamaterialet. For å gjøre gruppedynamikken bedre er det vesentlig å rette søkelyset på kommunikasjon, konflikthåndtering, tydelig ledelse og konstruktive tilbakemeldinger.

Et annet tema er lederens involvering i beslutningsprosessen. Det er avgjørende med tilfredsstillende lederstøtte og en kultur som er åpen for drøfting. I tillegg er det i mange saker vanskelig å finne spor av at lederen har vært med i drøftingene som har vært gjort underveis i beslutningsprosessen (Statens helsetilsyn, 2019). Ved at lederen er tilgjengelig og aktivt deltar i drøftingene, kan det bidra til å sikre at ulike perspektiver blir hørt og at beslutningene er basert på grundige vurderinger. Leders involvering i beslutningsprosessen kan styrke beslutningens gyldighet, da beslutningen er forankret i lederens ansvar. Ved å benytte barnevernslederens ofte bredere faglige kunnskap og erfaring, vil det kunne bidra til å sikre at beslutningen er basert på profesjonelle faglige vurderinger og i tråd med gjeldende retningslinjer og praksis. På den annen side kan leders involvering føre til at beslutningsprosessens tidsbruk øker, som igjen kan utfordre effektiviteten i tjenesten. For mye involvering fra lederen kan innskrenke handlingsrommet til saksbehandleren, mens for lite involvering kan føre til usikkerhet. For å sikre at beslutningene i barnevernstjenesten er så grundige som mulig og i tråd med kravene til forsvarlighet, er det avgjørende å vurdere og tilpasse graden av leders involvering i beslutningsprosessen. Dette innebærer å ta hensyn til saken og kompleksiteten av beslutningen, samt behovet for faglig veiledning og støtte.

Kultur på arbeidsplassen var et annet tema som var tydelig i datamaterialet. Kulturen på arbeidsplassen legger føringer for det arbeidet som utføres, og som ny saksbehandler er det vanskelig kan unngå å havne i den samme kulturen (Weele & Karlsen, 2021). Å stå imot en bestemt arbeidskultur krever at saksbehandleren har trygghet i kompetansen den innehar. Det fordrer at saksbehandleren også har personlige egenskaper som evner til å stå opp for urett, samt integritet og mot til å si sin mening. Arbeidskulturen kan være til nytte for nye saksbehandlere ved å gi et støttende fellesskap av kolleger, etablerte prosedyrer og en felles forståelse av barnevernstjenestens verdier og mål. Imidlertid kan den samme kulturen også begrense ved å motstå endringer og nytenkning, og muligens skape hindringer for mangfold og inkludering. Det kan være vanskelig som nyansatt å få innpass hos saksbehandlere som har arbeidet lenge. På den ene side er det viktig med et friskt pust i enhver ansattgruppe, med ny og oppdatert fagkunnskap, mens det på den annen side også er avgjørende med erfaringskompetanse. Å finne en gylden middelvei kan være krevende, hvor en både skal imøtekomme unge, nyutdannede og engasjerte saksbehandlere, men også saksbehandlere som over tid har arbeidet på en spesiell måte, som tilsynelatende har gitt akseptable resultater for dem. Erfaring og utdanningsnivå kan påvirke opplevelsen av handlingsrommet for skjønn (Nerskogen & Kane, 2021). I barnevernstjenesten spiller erfaring en sentral rolle i beslutningsprosessene og hvordan saksbehandleren kan fremme forsvarlighet. Erfarne saksbehandlere har ofte en dypere forståelse av når det er hensiktsmessig å fravike etablerte prosedyrer og når det er hensiktsmessig å bruke skjønn i beslutningsprosessen. Gjennom erfaring oppnår saksbehandleren en dypere forståelse av hensynsfulle og profesjonelle handlinger. Den økte tilliten og kompetansen som følger med erfaring, fremmer en trygg og tillitsvekkende arbeidskultur, både i barnevernstjenesten, men også ut mot barn og familier. Erfaring er derfor en avgjørende faktor for å sikre at beslutningsprosessene i barnevernstjenesten er både forsvarlige og treffsikre.

6.3 Saksbehandleren som kompetanseutøver

I studien ble kompetanse trukket frem som et sentralt tema av informantene. De diskuterte kompetanse i ulike sammenhenger, inkludert behovet for kompetanseheving, utveksling av kompetanse og kontinuerlig kompetanseutvikling. Informantene understreket at kompetanse er avgjørende for å sikre at vurderinger og beslutninger blir så presise og treffsikre som mulig i hver enkelt familie. De påpekte også at kompetanse både kan innhentes fra faglige utdanninger, i tillegg til egne arbeidserfaringer.

Temaet forsvarlighet var et gjentakende tema i mine intervju, men innholdet i forsvarlighetskravet ble i liten grad utdypet. Innholdet i forsvarlighetskravet utvikles over tid, i tråd med fagkunnskaper og anbefalinger (Prop. 169 L, 2016-2017). Å sikre forsvarlighet i barnevernstjenesten handler om å sikre både materiell og prosessuell rettssikkerhet. Det handler om både riktig saksbehandling, men også riktig ivaretagelse av familiens rettigheter (Stang, 2023). Selv om temaet forsvarlighet er gjenkjennbart og diskuteres i intervjuet, mangler en utfyllende forståelse av selve forsvarlighetskravet og dets betydning i praksis. Forsvarlighetskravet er en sentral del i barnevernstjenestens arbeid, det sikrer at barn og familier mottar forsvarlige tjenester og behandling. En grundig forståelse av forsvarlighetskravet er derfor avgjørende for å sikre at barnevernstjenesten opererer innenfor lovens rammer, og at barnets rettigheter blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte. Forsvarlighetskravet kan utfordres gjennom både ressursmangel, tidspress, manglende kompetanse og manglende oppfølging. Ved å identifisere disse utfordringene kan barnevernstjenesten sikre på en bedre måte at forsvarlighetskravet etterlevs, samt at barn og familier får nødvendig beskyttelse og omsorg, og at det skjer i tråd med forsvarlighetskravet.

Ettersom forsvarlighetskravet utvikles i tråd med fagkunnskaper, er det betydningsfullt at saksbehandleren med sin kompetanse og erfaring deltar i forskning gjennom å være informanter, samt utvikling av faglitteratur. På denne måten vil faglitteraturen og forskningen som produseres være mest mulig relevant for fagfeltet. En informant beskrev betydningen av at saksbehandlere har egeninteresse i kunnskapsutvikling gjennom å holde seg faglig oppdater. I tillegg deltok informanten i kunnskapsutvikling gjennom å delta i forskningsmessige intervjuer og spørreundersøkelser. I arbeidet med masteroppgaven var det utfordrende å rekruttere informanter fra barnevernstjenestene, da det i liten grad ble prioritert tid til å delta i forskningsintervjuer. Det fremstår som avgjørende å prioritere og utvikle forskning og faglitteratur, og at saksbehandlere derfor bør prioritere å delta i denne typen kunnskapsutvikling, ledere bør derfor legge til rette for deltakelse av denne typen. Selv om det foreligger lovkrav på gjennomføringen av en barnevernssak, eksempelvis barnets rett til medvirkning, foreligger det lite informasjon om hvordan saksbehandlere skal gå frem på en konkret måte. Dette fordi alle saker er ulike og alle mennesker er ulike, og det fordrer også ulike fremgangsmåter for saksbehandleren. Evne til omstilling fordrer tilstrekkelig kompetanse, at saksbehandleren tåler endringer og er åpen for andre fremgangsmåter. Kompetanse er avgjørende i forhold til barnevernstjenestens forsvarlighetskrav, da saksbehandlere med tilstrekkelig kompetanse er bedre rustet til å gjøre grundig arbeid,

vurderer risiko og behov, og fatte veloverveide beslutninger. Kompetanse innenfor lovverk gjør saksbehandleren i stand til å handle i samsvar med juridiske krav og forsvarlighetsstandarder. Barnevernsfeltet er i kontinuerlig utvikling, og kompetanse er derfor nøkkelen til å holde seg oppdatert om ny kunnskap og forskning for igjen å sikre at saksbehandleren kan tilpasse seg endrede behov og utfordringer i tjenesten.

Gjennom å sammenligne ordlyden i forsvarlighetskravet i Barnevernsloven (2021), Helse- og omsorgstjenesteloven (2011) og Helsepersonelloven (1999) stilles det mer konkrete krav til personell som utøver tjenester etter de to siste lovene. Begge disse lovene er eldre enn barnevernsloven, og baserer seg også på oppdaterte fagkunnskaper hos personellet og dets kompetanse, likt med barnevernsloven, men det er likevel mer utdypet. Gjennom Helse- og omsorgstjenesteloven (2011) stilles det for det første krav til at det er kommunen som er ansvarlig og ikke den enkelte etat. Videre skal tilbudet være både helhetlig, koordinert, verdig, at personellet er i stand til å overholde sine lovpålagte plikter og at fagkompetanse sikres i tilstrekkelig grad. Gjennom Helsepersonelloven (1999) skal arbeidet samsvare med faglig forsvarlighet, omsorgsfull hjelp, helsepersonellet skal innrette seg etter faglige kvalifikasjoner og innhente bistand hvis nødvendig, i tillegg til at yrkesutøvelsen skal skje i samarbeid med annet kvalifisert personell. I Barnevernsloven (2021) skal saksbehandling, tjenester og tiltak være forsvarlig. Ved å sammenligne disse tre lovenes forsvarlighetskrav fremstår det som om barnevernslovens er tilnærmet intetsigende. Her kan lovgiver bidra til økt forsvarlighet i barnevernstjenestene gjennom å utdype forsvarlighetskravet i større grad, eksempelvis gjennom inspirasjon fra Helse- og omsorgstjenesteloven (2011).

«Helselovgivningens mer utfyllende beskrivelser kan gi ulike bidrag til økt forsvarlighet i barnevernstjenester, herunder ved at instansens og personalets forsvarlighetskrav tilpasses deres målgruppe og mandat og ved lovfesting av kompetansekrav i barneverntjenester» (Kane, 2018, s. 0). Ettersom innholdet i forsvarlighetskravet i Barnevernsloven (2021) § 1-7 i liten grad er utdypet, fremstår informantene som usikker på hva som defineres som forsvarlig. Funn i mitt datamateriale peker på at informantene ofte omtaler begrepet forsvarlighet, eller «å gjøre noe forsvarlig», uten å vite hva som menes med begrepet. Begrepet omtales både i sammenheng med saksbehandlerens kompetanse, barnets beste, i lys av at rettigheter må være oppfylt og saksbehandlingsregler må følges. Manglende utdypningen av forsvarlighetskravet indikerer behov for økt bevissthet og opplæring blant saksbehandlere. Det kan også peke på behovet for tydeligere retningslinjer og veiledning fra myndigheten om hvordan forsvarlighetskravet skal anvendes i praksis.

Et annet tema i mitt datamateriale er hvordan saksbehandlerens personlige kompetanse preger beslutningsprosesser. Den samlede personlige kompetansen inneholder teoretisk kunnskap, og yrkesspesifikke ferdigheter (Skau, 2011). Saksbehandlerens personlige kompetanse handler om deres holdninger, evner og verdier i møte med andre (Bufdir, 2022a). Nordtvedt (2008) hevder at en må ha nødvendig innsikt i hvordan informasjon påvirker handlingsvalg, samt ha egenskaper til å bearbeide informasjon for å være beslutningskompetent. En informant beskrev kritisk refleksjon som en betydningsfull ferdighet, og at saksbehandlere må være oppmerksomme på hvordan de påvirker andre mennesker. Gjennom å være oppmerksom på hvordan saksbehandleren påvirker andre mennesker, kan det tas hensyn til klientenes behov og følelser på en forståelsesfull måte. Gjennom kritisk refleksjon kan saksbehandleren også identifisere og utfordre egne oppfatninger og stereotypier, og på denne måten bidra til å unngå diskriminering og urettferdige beslutninger. På den annen side krever også kritisk refleksjon tidsbruk og mental kapasitet, og det kan i tillegg være utfordrende å være fullstendig objektiv i refleksjoner, handlinger og vurderinger. Det er avgjørende å være oppmerksom på ens egne forforståelser og bias for å sikre at vurderinger og beslutninger er så dekkende og objektive som mulig. Ved å erkjenne og forstå ens egne svakheter, åpner man opp for muligheten til å korrigere og gjøre noe med dem. Dette gir rom for mer reflekterte og balanserte vurderinger, som kan bidra til mer forsvarlige og treffsikre beslutninger i barnevernstjenesten.

Å holde seg faglig oppdatert er et funn som omtales i mine intervjuer, for å sikre at man har den nødvendige kunnskapen og kompetansen som skal til for å håndtere komplekse saker på en forsvarlig og effektiv måte. Det foreligger tiltak for å styrke kompetanse, slik som videreutdanning, etterutdanning og mer relevant grunnutdanning, i tillegg til bedre veiledning og lederstøtte (Prop. 73 L, 2016-2017). Det kommer frem av intervjumaterialet ulike rutiner for hvordan arbeidsgiver legger til rette for kompetanseheving, hvor noen la til rette for at alle ansatte skulle ta en masterutdanning, mens andre hadde et generelt søkelys på kompetanseheving gjennom kurs og videreutdanninger. Kompetanseheving er avgjørende i barnevernstjenesten for å oppdatere kunnskap og ferdigheter i tråd med endringer i lovgivning og faglig praksis. Det styrker saksbehandlerens evne til å håndtere komplekse problemstillinger og fremmer et kontinuerlig læringsmiljø, som igjen vil bidra til høy kvalitet over de tjenestene saksbehandleren utøver til barn og familier. Saksbehandlere vil kunne videreutvikle sin kompetanse gjennom dypere innsikt i ulike fagområder, og på den ene side fremstår det som betydningsfullt å øke saksbehandlerens kompetanse. Mens det på den annen side er essensielt å anvende den eksisterende kompetansen effektivt i beslutningsprosessen.

Khrono (2024) viser til høy strykprosent på den nasjonale deleksamen i rettsanvendelse, som gjennomføres på nyere masterutdanninger i barnevern. Det fremstår som nødvendig å øke den juridiske kompetansen blant saksbehandlerne. For å løse denne utfordringen kan det være behov for tiltak både på utdanningsinstitusjonene og i praksisfeltet. Dette kan inkludere bedre veiledning og støtte til studentene, endring av opplæringsmetoder, men også bedre samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og barnevernstjenestene for å sikre at utdannelsen svarer på de faktiske behovene og kravene saksbehandlerne møter i praksis. For å styrke beslutningsprosessene i barnevernstjenesten er det avgjørende å øke saksbehandlerens juridiske kompetanse, gjennom målrettet opplæring og kursing og ved å bedre forståelsen av juridiske rammer slik at saksbehandleren kan navigere bedre i komplekse saker og fatte lovmessige beslutninger. Tjenestestøtteprogrammet er et eksempel på et tjenesteutviklingsprogram for kommunale barnevernstjenester (Bufdir, u.å-b; Tjenestestøtteprogrammet, u.å). Gjennom dette programmet blir hjelpemiddelet «trekanten» presentert, slik en informant henviste til. Dette programmet har til hensikt å «støtte tjenesten, ved å gjennomgå egen praksis på undersøkelse og hjelpetiltak, arbeide med struktur, kunnskap og system, fokus på medvirkning og traumebevisst barnevern, samt finne ut hvor og hvordan dere som tjeneste har behov for å heve kvaliteten» (Tjenestestøtteprogrammet, u.å). Ved å rette oppmerksomheten mot tjenesteutvikling og kontinuerlig forbedring av kvaliteten på barnevernstjenestens arbeid, har saksbehandleren muligheten til å møte de komplekse behovene til barn og familier på en mer effektiv måte. Dette fokuset kan føre til forbedrede resultater og økt følelse av trygghet både blant saksbehandlere og familiene.

Et annet tema som omtales er skjønnsmessige vurderinger for mer tilpassede tjenester. Skjønn handler om å resonnerer seg frem til handlingsvalg basert på fagkunnskaper og erfaring, uten å ha klare holdepunkter for hva om er best (Gotvassli, 2020). Saksbehandleren har tildelt makt til å bruke skjønn i sitt arbeid, og har derfor makt over noe som noen andre trenger (Olsvik, 2021). For å vurdere behovene til den enkelte familie eller barn, er det nødvendig at saksbehandleren utøver skjønn. Dette innebærer å tilpasse tilnærmingen basert på familiens situasjon og behov. Imidlertid krever utøvelsen av skjønn tilstrekkelig kompetanse hos saksbehandleren. Dette inkluderer ikke bare å ha inngående kunnskap om den aktuelle familien, men også å være faglig oppdatert og i stand til å reflektere over ulike perspektiver og tilnærminger. Denne tilnærmingen fremhever betydningen av både erfaringsbasert og kontinuerlig faglig læring i barnevernstjenesten, samtidig som den understreker behovet for at saksbehandleren er i stand til å innpasse denne kunnskapen og refleksjonen i sine vurderinger

og beslutninger. Ellingsen (2014) beskriver at det er en viss risiko at vurderinger blir gjort ut ifra den enkelte saksbehandlers forståelse av situasjonen. Her påpekes en risiko for at vurderinger blir subjektivt påvirket av den enkelte saksbehandler situasjon, og kan føre til at beslutninger ikke er objektive. Dette forstås som et bias, at saksbehandleren kan trekke slutninger basert på egen forforståelse eller eksempelvis magefølelse. Skjønnsmessige vurderinger kan også komme frem på ulike måter hos ulike saksbehandlere, og skjønnen kan derfor fremstå ulikt hos ulike personer. For å redusere risikoen for subjektive vurderinger, kan barnevernstjenesten gjøre tiltak som bedre opplæring og veiledning, tydelige retningslinjer og dekkende rutiner. Barnevernstjenestens beslutningsprosesser er så komplekse ut ifra både de personene som er involvert, de faktiske forhold og de ulike ressurser og behov, at det er nødvendig med et visst rom for individuelt skjønn. Med bakgrunn i dette må saksbehandleren også reflektere over makt, og hvordan utøve makten på en rettferdig og respektfull måte. Når saksbehandleren bruker skjønn i sitt arbeid, kan det være far for vilkårlig skjønnsutøvelse (Olsvik, 2021). På den annen side vil for mye regler og rutiner gi mindre handlingsrom for skjønnsutøvelse. Ved begrenset handlingsrom, vil saksbehandlingen i stor grad kunne bære preg av standardiserte handlingsmåter. Ved skjønnsutøvelse må saksbehandleren veie for og imot et valg, og gjøre avveininger av familiens situasjon og behov. Å veie for og imot et valg, og å veie de ulike argumentene mot hverandre, kalles å deliberere (Molander, 2013). Når saksbehandleren skal fatte veloverveide beslutninger om egnede tiltak, fordrer det at ulike argumenter og risiko og beskyttelsesfaktorer i familien er nøye avveid. Det fordrer grundig kunnskap om familiens behov for å forstå kompleksiteten i situasjonen som krever handling fra barnevernstjenesten. En betydningsfull del av deliberasjon handler om å anerkjenne og vurdere også familiens egne synspunkter og erfaringer, i tillegg til andre fagpersoners vurdering og innsikt. Gjennom å inkludere de ulike perspektivene vil saksbehandleren få en mer helhetlig forståelse av situasjonen og dermed fatte mer treffsikre beslutninger. På den annen side kan også deliberasjon påvirkes av barnevernstjenestens tidspress og arbeidsbelastning. Også manglende faglig støtte og veiledning kan begrense mulighetene for deliberasjon.

Et annet interessant funn i mitt intervjumateriale var at det ikke ble nevnt noe om hvordan barnets synspunkter har preget beslutningsprosessen. Barnets rett til medvirkning har blitt presisert gjentatte ganger i intervjuene. Barnets rett til medvirkning er hjemlet i Barnevernsloven (2021) § 1-4. Selv om barnets rett til medvirkning er tydelig forankret i lovverk, forskning og faglitteratur, fremstår det som en utfordring å operasjonalisere dette i

praksis. Barnets rettigheter er veldokumentert, men det foreligger mindre klarhet rundt hvordan disse rettighetene skal påvirke beslutningsprosessen i barnevernstjenesten. Det antydes av barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet, men det mangler korrekte retningslinjer eller verktøy for å gjennomføre det i praksis. Dette kan føre til utfordringer i å sikre barnet reelle medvirkning i beslutninger som angår dem, og indikerer et behov for ytterligere forskning og tydeligere retningslinjer som tydeliggjør hvordan barnets synspunkter, på en meningsfull måte, skal innlemmes i barnevernstjenestens beslutningsprosesser.

I intervjuene ble informantene utfordret på hvordan de skiller mellom faglige, etiske og juridiske perspektiver i beslutningsprosessene. Barnevernsansatte har mangel på kunnskap om juridisk metode og rettsanvendelse, og konsekvensen av dette gjør at saksbehandlere tolker loven for snevert (Dahlen & Langsrud, 2021). Saksbehandleren må inneha rettsanvendelsesskjønn for å kunne tolke lovgivning og vurdere den enkelte situasjon opp mot loven (Nerskogen & Kane, 2021). Til tross for funn i tidligere forskning som hevder at saksbehandlere har for lite kunnskap om jus, opplevde informantene at det juridiske perspektivet var det de la mest vekt på. Saksbehandlerens subjektive opplevelse av å konsentrere seg om de juridiske perspektivene og derav tolkninger av lovteksten, trenger ikke å bety at de innehar tilstrekkelige individuelle kunnskaper om de juridiske perspektivene. Slik tidligere nevnt, var det høy strykprosent på nasjonal deleksamen i rettsanvendelse i 2023 (Khrono, 2024).

Det viser seg at saksbehandlere ikke alltid har tilstrekkelig kompetanse om innholdet i lovbestemmelsene, ferdighetene som kreves for å tolke loven, eller hvordan loven skal anvendes i den aktuelle familien. Manglende kunnskap om juridisk metode og rettsanvendelsesskjønn kan medføre svakheter i barnevernstjenestens beslutningsprosesser, da saksbehandleren risikerer å tolke loven feilaktig eller anvende den på feil grunnlag. Dette kan også medføre at saksbehandleren ikke klarer å ivareta barnets og foreldrenes rettigheter i henhold til loven, og at beslutningsprosessen mangler tilstrekkelig medvirkning fra deres side. For å sikre at saksbehandleren har tilstrekkelig kompetanse innenfor juridisk metode og rettsanvendelse, må det legges til rette for å øke kompetanse innenfor temaet.

7 Avsluttende refleksjoner

Problemstillingen jeg hadde for denne oppgaven var «*Hvordan kan forsvarlighetskravet sikres og utfordres i barnevernstjenestens beslutningsprosesser?*» og gjennom å innlemme

både faglige og juridiske perspektiver kommer jeg med noen avsluttende refleksjoner. Jeg har utforsket funn og temaer fra mine intervjuer i lys av faglitteratur og rettskilder, og på denne måten belyst hva som kan påvirke forsvarlighet i beslutningsprosesser i den kommunale barnevernstjenesten.

Forsvarlighetskravet i Barnevernsloven (2021) er ikke definert, men utvikles i tråd med fagkunnskap og faglige anbefalinger. Ut ifra min studie blant saksbehandlere i barnevernstjenestene, kommer frem det tydelig at det ikke eksisterer en entydig definisjon av forsvarlighetskravets innhold. Hver saksbehandler har sin egen forståelse av hva som gjør noe forsvarlig, som kan føre til ulike tolkninger og praksiser innenfor barnevernstjenesten. For å kunne sikre forsvarlighet i barnevernstjenestens beslutningsprosesser kreves det omfattende kompetanse innenfor ulike områder. Saksbehandleren må ha kunnskap om juridisk metode for å forstå vilkårene i loven og sikre at beslutningene er i tråd med lovgivning. Saksbehandleren må også ha faglig kunnskap for å kunne vurdere hva som er til barnets beste, og etiske ferdigheter for å kunne ta veloverveide og begrunnede beslutninger.

En mer detaljert presisering av forsvarlighetskravet i lovgivningen kunne ha forbedret forsvarligheten i barnevernstjenestens arbeid og beslutningsprosesser. Gjennom å dykke dypere inn i andre lovverks forsvarlighetskrav og innlemme deres ordlyd, ville lovgiver hatt mulighet til å utvide forsvarlighetskravet i barnevernsloven. Forsvarlighetskravet kunne inkludert krav om helhetlige, koordinerte og verdige tjenester, samt sikre tilstrekkelig fagkompetanse og handlingsrom for saksbehandlerne til å utføre sine plikter. Dette ville gi saksbehandlerne bedre verktøy for å vurdere forsvarligheten av tjenestene de tilbyr, og gjøre det enklere å sikre og kontrollere kvaliteten på disse tjenestene.

For at beslutningsprosessen skal være så forsvarlig som mulig, er det en forutsetning at saksbehandleren evner å legge til rette for kontradiksjon i møte med familier.

Saksbehandleren må ha grundig kjennskap til lovverket og forstå hvilke rettigheter som foreligger, for å forstå betydningen av de valgene saksbehandleren tar. Det samme gjelder med dokumentasjon; saksbehandleren må forstå betydningen av dokumentasjon for sikre tilstrekkelig dokumentasjon gjennom hele beslutningsprosessen, slik at familien kjenner til bakgrunnen og vurderingen for de beslutningene som tas. På denne måten legger saksbehandleren til rette for samarbeid, medvirkning og en større forståelse fra barnet og foreldrene, og bidrar på denne måten til å sikre en mer forsvarlig og rettferdig behandling i barnevernstjenesten. Både kontradiksjon og tilstrekkelig dokumentasjon anses som et

virkemiddel for å nå målet om forsvarlige beslutningsprosesser, gjennom å sikre at beslutningene som tas er veloverveide og treffende for barnet og familien.

Det er flere forhold som utfordrer forsvarligheten i barnevernstjenestens beslutningsprosesser. En strategi for å møte disse utfordringene er å legge til rette for veiledning og tilbakemelding på vurderinger og beslutningsprosesser. Dette kan bidra til å redusere turnover, som er hemmende for forsvarligheten, ettersom det kan føre til skifte av saksbehandler og en ustabil barnevernstjeneste. Lederen må legge til rette for å styrke den enkeltes personlige kompetanse ved å fremme refleksjon gjennom veiledning eller videreutdanning. Forsvarlighetskravet er dynamisk og endrer seg i takt med anerkjent kunnskap og forskning, derfor er det avgjørende at lederen legger til rette for kompetanseheving. Det er også nødvendig å legge til rette for kompetanseutveksling slik at den relevante kompetansen ikke blir isolert hos enkeltpersoner uten å komme barnevernstjenesten til gode. Utveksling av kompetanse anses som et middel for å nå målet om kompetanseutvikling, som er med på å definere forsvarlighetskravet i Barnevernsloven (2021). Det er også betydningsfullt at man som saksbehandler ikke blir stående alene i beslutningsprosesser, men at organisasjonen er bygd opp på en forsvarlighetsfremmende måte, med rom for effektive drøftinger, et klima som legger til rette for psykologisk trygghet og støtte fra kolleger til å gjøre treffende vurderinger. Tilfredsstillende støtte og tillitt fra lederen er av avgjørende betydning. Dette skaper et arbeidsklima hvor saksbehandleren føler seg sett, hørt og verdsatt, noe som kan styrke deres engasjement og motivasjon for å utføre sitt arbeid på en forsvarlig måte, med redusert fare for utbrenthet.

Tidspress og ressursmangel fremstår som gjentakende temaer i mine drøftinger når det gjelder utfordringene knyttet til opprettholdelsen av forsvarlighetskravet i barnevernstjenestene. Mangel på tid vil ikke bare begrense mulighetene for kompetanseutvikling, refleksjon og veiledning, men det vil også ha en direkte innvirkning på alle aspekter av saksbehandlerens arbeid. Beslutningsprosessene kan dermed bli påvirket av denne mangelen, og kan føre til at saksbehandlerne ikke får muligheten til å utføre sitt arbeid på en måte som er i samsvar med de nødvendige kravene til forsvarlighet.

Forsvarlige beslutningsprosesser fordrer korrekt saksbehandling på alle punkter. For at beslutningsprosessen skal bli så forsvarlig som mulig, må det foreligge konkrete avveininger av kryssende hensyn gjennom alle steg i barnevernssaken.

Referanseliste

- Barnekonvensjonen. (1989). *Konvensjon om barnets rettigheter* (20-11-1989). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8
- Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97?q=barnevern>
- Baugerud, G. A. (2019). Barnevernet som arbeidsplass: en kilde til jobbtilfredsstillelse eller stressrelaterte belastninger? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 96(4), 230-245. <https://doi.org/https://doi-org.mime.uit.no/10.18261/ISSN.1891-1838-2019-04-03>
- Bendiksen, L. R. L. & Haugli, T. (2023). *Sentrale emner i barneretten* (5. utg.). Universitetsforlaget.
- Boe, E. (2020). *Grunnleggende juridisk metode : en introduksjon til rett og rettstenkning* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Bufdir. (2021a). *Kunnskapsmodellen "Barnets behov i sentrum"* [Modell]. Bufdir. https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/bufdir/tjenestekatalog_hjelpetiltak_revidert.pdf
- Bufdir. (2021b). *Tjenestekatalog - hjelpetiltak*. Bufdir. https://www2.bufdir.no/globalassets/global/nbbf/bufdir/tjenestekatalog_hjelpetiltak_revidert.pdf
- Bufdir. (2022a). *Faglige anbefalinger om kompetansekrav og utdanning for kommunalt barnevern*. Bufdir. <https://www.bufdir.no/contentassets/ed7a489b2fbf4c808e4637c037e51450/kompetans-e-og-utdanning-for-kommunalt-barnevern-anbefalinger.pdf>
- Bufdir. (2022b). *Turnover blant ansatte i barnevernet - hvorfor slutter så mange?* (978-82-8286-391-9). Bufdir. <https://www2.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005566>
- Bufdir. (2023). *Rundskriv for barnevernstjenestens saksbehandling* (03/2023) [Rundskriv]. <https://www2.bufdir.no/Bibliotek/RettsdataStartPage/Rettsdata/?grid=gRSz2DSAKSB EHANDLINGSRUNDSKRIVETz282023z29>
- Bufdir. (u.å-a). *Hva gjør barnevernet?* <https://www.bufdir.no/barnevern/hva-gjor-barnevernet/>
- Bufdir. (u.å-b). *Tjenestestøtteprogrammet (tiltak i kompetansesatsingen)*. <https://www.bufdir.no/prosjekter/kompetansesatsing/tjenestestotteprogrammet/>
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2023). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* (3. utg.). Gyldendal.
- Dahlen, W. N. & Langsrud, E. (2021). Ikke-juristers bruk av rettsregler. *Kritisk juss (Online)*, 51, 185-206. <https://doi.org/10.18261/issn.2387-4546-2021-03-04>
- Den europeiske menneskerettskonvensjon. (1950). *Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter* (03-09-1953). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2
- Ellingsen, I. T. (2014). Beslutninger og beslutningsgrunnlag som brennpunkter i barnevernet. I R. S. Østerhaug (Red.), *Barnevernets brennpunkt*. Universitetsforlaget.
- Ellingsen, I. T., Schjelderup, L. & Omre, C. (2014). Barn og unges medvirkning i barnevernet. I R. S. Østerhaug (Red.), *Barnevernets brennpunkt*. Universitetsforlaget.
- Forskrift om barns medvirkning i barnevernet. (2024). *Forskrift om barns medvirkning i barnevernet* (FOR-2023-10-12-1631). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2023-10-12-1631>
- Forskrift om internkontroll etter barnevernloven. (2005). *Forskrift om internkontroll for kommunens oppgaver etter lov om barneverntjenester* (FOR-2005-12-14-1584). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2005-12-14-1584>

- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker* (LOV-1967-02-10). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10?q=forvaltningsloven>
- Gotvassli, K. A. (2020). *Kunnskap, kunnskapsutvikling og kunnskapsledelse i organisasjoner* (2. utgave. utg.). Fagbokforlaget.
- Grimen, H. (2008). Profesjon og tillitt. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier*. Universitetsforlaget.
- Grimen, H. & Molander, A. (2008). Profesjon og skjønn. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier*. Universitetsforlaget.
- Grunnlova. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn?q=grunnloven>
- Hagve, M. (2022). *Ledelse i barnevernet - en praksisnær håndbok*. Fagbokforlaget.
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011). *Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m* (LOV-2011-06-24-30). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30?q=helse%20og%20omsorgs>
- Helsepersonelloven. (1999). *Lov om helsepersonell m.v.* (LOV-1999-07-02-64). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-64/KAPITTEL_1#KAPITTEL_1
- Jacobsen, D. I. & Thorsvik, J. (2013). *Hvordan organisasjoner fungerer* (4. utg.). Fagbokforlaget.
- Kane, A. A. (2018). Forsvarlighetskravet i barneverntjenester. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 95(2-3), 200-216. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2018-02-03-09>
- Kane, A. A. & Spjelkavik, Ø. (2021a). Arbeidsinkludering, læring og innovasjon i NAV. I A. A. Kane & Ø. Spjelkavik (Red.), *Arbeidsinkludering, læring og innovasjon i NAV*. Orkana Akademisk.
- Kane, A. A. & Spjelkavik, Ø. (2021b). utfordringer innen arbeidsinkluderingsfeltet. I A. A. Kane & Ø. Spjelkavik (Red.), *Arbeidsinkludering, læring og innovasjon i NAV*. Orkana Akademisk.
- Khrono. (2024). *Halvparten strøk på juss i barnevern*. Khrono. <https://www.khrono.no/halvparten-strok-pa-juss-i-barnevern/840321>
- Kirkebøen, G. (2013). Kan vi stole på fagfolks skjønn? I A. Molander & J.-C. Smeby (Red.), *Profesjonsstudier 2*. Universitetsforlaget.
- Kirkhaug, R. (2019). *Lederskap : person og funksjon* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Kleven, T. A. & Hjordemaal, F. (2018). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode : en hjelp til kritisk tolking og vurdering* (3. utg.). Fagbokforl.
- Kojan, B. H. & Christiansen, Ø. (2016). Å fatte beslutninger i barnevernet. I *Beslutninger i barnevernet*. Universitetsforlaget.
- Kommunesektorens interesseorganisasjon. (2022). *Statistikk om barnevernstjenesten*. <https://www.ks.no/fagomrader/statistikk-og-analyse/sysselsettingsstatistikk/statistikk-om-barnevernstjenesten/>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Köhler-Olsen, J. (2019). EMD: Strand Lobben med flere mot Norge: betydningen for norsk barnevern. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 22(4), 341-346. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2019-04-07>
- Læret, O. K. & Skivenes, M. (2016). Kvalitet og legitimitet i barnevernets beslutninger. I *Beslutninger i barnevernet*. Universitetsforlaget.
- Misund, B. I. (2014). Beslutningsteoretiske perspektiver på beslutningsprosesser i barnevernstjenesten. I R. S. Østerhaug (Red.), *Barnevernets brennpunkt*. Universitetsforlaget.
- Moe, S. (2014). Barnevern, beslutning og risiko. I R. S. Østerhaug (Red.), *Barnevernets brennpunkt*. Universitetsforlaget.

- Moe, T. & Gotvassli, K. A. (2016). Ledelse og beslutningspraksis. I *Beslutninger i barnevernet*. Universitetsforlaget.
- Molander, A. (2013). Profesjonelt skjønn i velferdsstaten: mekanismer for ansvarliggjøring. I A. Molander & J.-C. Smeby (Red.), *Profesjonsstudier 2*. Universitetsforlaget.
- Nerskogen, E. & Kane, A. A. (2021). Forutsetninger for skjønnsmessig handlingsrom i NAV. I A. A. Kane & Ø. Spjelkavik (Red.), *Arbeidsinkludering, læring og innovasjon i NAV*. Orkana Akademisk.
- NOKUT. (u.å). *Nasjonal deleksamen for barnevern*. NOKUT.
<https://www.nokut.no/utdanningskvalitet/nasjonal-deleksamen/nasjonal-deleksamen-for-barnevern>
- Nordanger, D. Ø. & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer : regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Fagbokforlaget.
- Nordtvedt, P. (2008). Profesjon og paternalisme. I A. Molander & L. I. Terum (Red.), *Profesjonsstudier*. Universitetsforlaget.
- Norges institusjon for menneskerettigheter. (2020, 21.12.2020). *Hvorfor dømmes Norge i EMD? Norges institusjon for menneskerettigheter*.
<https://www.nhri.no/rapport/barnevern/1-innledning/>
- Olsvik, B. S. (2021). *Skjønn i ledelse av kommunalt barnevern : Kompleksitet, motstridende krav og paradoksale spenninger* [Doktorgradsavhandling, UiT Norges arktiske universitet]. Munin.
<https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/22514/thesis.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- Pecora, P., Zeinab, C. & Christopher, G. (2013). Safety and Risk Assessment Framework: Overview an Implications for Child Maltreatment Facilities. *Child Welfare*, 92(2), 60-143.
- Prop. 73 L. (2016-2017). *Endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-73-l-20162017/id2546056/>
- Prop. 106 L. (2012-2013). *Endringer i barnevernloven*. Kultur- og likestillingsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-106-l-20122013/id720934/>
- Prop. 133 L. (2020-2021). *Lov om barnevern og lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/>
- Prop. 169 L. (2016-2017). *Endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-l-20162017/id2568801/>
- Ritchie, J., Lewis, J., Nichols, C. M. & Ormston, R. (2014). *Qualitative research practice : a guide for social science students and researchers* (2. utg.). SAGE.
- Sandanger, K. (2023). Forord fra NOBO, Norsk barnevernlederorganisasjon. I Ø. Kvello & T. Moe (Red.), *Barnevernledelse for fremtiden*. Fagbokforlaget.
- Sikt. (u.å). *Sikt - kunnskapssektorens tenesteleverandør*. <https://sikt.no/om-sikt>
- Sivertsen, S. H. (2022, 14.01.2022). *Tre tiltak for å skape økt handlingsrom i egen tjeneste*. Fontene.no. <https://fontene.no/fagartikler/tre-tiltak-for-a-skape-okt-handlingsrom-i-egen-barnevernstjeneste-6.47.844214.d85aa41dee>
- Sivertsen, S. H. (2024, 12.01.2024). *Myndiggjørende veiledning kan redusere turnoveren og heve kvaliteten i barnevernet*. Fontene.no.
<https://fontene.no/fagartikler/myndiggjorende-veiledning-kan-reducere-turnoveren-og-heve-kvaliteten-i-barnevernet-6.47.1018228.a84899703b>
- Skau, G. M. (2011). *Gode fagfolk vokser : personlig kompetanse i arbeid med mennesker* (4. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Stang, E. G. (2023). Grunnprinsipper i barnevernet. I *Barnevernsrett*. Universitetsforlaget.

- Statens helsetilsyn. (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernssaker*. Statens helsetilsyn. https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Store norske leksikon. (2021, 08.11.2021). *Objektiv*. https://snl.no/objektiv_-_saklig
- Store norske leksikon. (2022, 16.02.2022). *Subjektiv*. <https://snl.no/subjektiv>
- Store norske leksikon. (2023, 08.12.2023). *Rettslig standard*. https://snl.no/rettslig_standard
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforl.
- Tjenestestøtteprogrammet. (u.å). *Tjenestestøtteprogrammet*. <https://kommunaltbarnevern.no/>
- Weele, J. v. d. & Karlsen, K. (2021). *Analyse i komplekse barnevernssaker : fra magesfølelse til kritisk tenkning* (1. utg.). Gyldendal.

Vedlegg 1 - godkjenning fra SIKT

Vurdering av behandling av personopplysninger

🖨 Skriv ut

📅 31.10.2023 ▼

Referansenummer
530031

Vurderingstype
Automatisk 📌

Dato
31.10.2023

Tittel
Masteroppgave

Behandlingsansvarlig institusjon
UiT Norges Arktiske Universitet / Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning / Institutt for barnevern og sosialt arbeid

Prosjektansvarlig
Aina Aune Kane

Student
Ida Marie Borgan Skøyen

Prosjektperiode
23.10.2023 - 30.06.2024

Kategorier personopplysninger
Alminnelige

Lovlig grunnlag
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2024.

Vedlegg 2 - infoskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

Forsvarlige beslutningsprosesser i barnevernstjenesten?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke ansatte saksbehandlere i kommunale barnevernstjenester sin forståelse av forsvarlige beslutningsprosesser. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Prosjektet er en masteroppgave. Formålet med prosjektet er å undersøke saksbehandlere i kommunal barnevernstjeneste sin forståelse av forsvarlige beslutningsprosesser, og hvordan man kan fremme forsvarlighet i sitt arbeid, fokus vil i hovedsak være på inngripende beslutningsprosesser. Problemstillingen for oppgaven er «hvordan fremme forsvarlighet i beslutningsprosesser frem mot inngripende beslutninger i barnevernstjenesten?», og forskningsspørsmål er: på hvilken måte forstår saksbehandlere i barnevernstjenesten begrepet forsvarlighet, på hvilken måte går en frem for å fatte beslutninger i barnevernstjenestene, på hvilken måte dokumenteres vurderingsgrunnlaget for beslutninger i barnevernstjenesten, hva er viktig innhold i en beslutning og på hvilken måte fremmer de ulike barnevernstjenestene at beslutningsprosessene er forsvarlige.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

UiT Norges Arktiske Universitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir spurt om å delta fordi du er ansatt som saksbehandler i en barnevernstjeneste. Det vil være ca 5 andre personer som også får spørsmål om å delta.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du intervjues av meg. Det vil ta deg ca 1 time å gjennomføre. Intervjuet vil omhandle din forståelse av ulike begreper knyttet til forsvarlighet og beslutningsprosesser. Jeg vil ta opp intervjuet med lydopptaker og

intervjuguiden kan du få tilsendt dersom du ønsker å delta, slik at du kan se spørsmålene/temaene jeg tenker å stille. Det kan også dukke opp andre spørsmål underveis.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Student Ida Marie Borgan Skøyen og veileder Aina Aune Kane vil ha tilgang til dine opplysninger. Opplysningene vil bli lagret på datamaskinene våre, og samtykkeskjema vil bli lagret i en egen mappe som ingen andre har tilgang til. Ditt navn og andre kjennetegn vil bli anonymisert slik at det ikke er gjenkjennbart at det er deg.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes juni 2024. Når prosjektet er avsluttet og oppgaven godkjent vil alle opplysninger bli slettet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra UiT Norges Arktiske Universitet har Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende

- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- UiT Norges Arktiske Universitet ved Ida Marie Borgan Skøyen, isk056@uit.no eller Aina Aune Kane, aina.a.kane@uit.no
- Vårt personvernombud: Annikken Steinbakk, personvernombud@uit.no

Hvis du har spørsmål knyttet til vurderingen som er gjort av personverntjenestene fra Sikt, kan du ta kontakt via:

- Epost: personverntjenester@sikt.no eller telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Aina Aune Kane

(Forsker/veileder)

Ida Marie Borgan Skøyen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «forsvarlige beslutningsprosesser i kommunal barnevernstjeneste» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 - intervjuguide

Introduksjon

1. Hva er din utdanningsbakgrunn, eventuelle videreutdanninger og relevant arbeidserfaring?
2. Hva er omtrentlig størrelse på din kommune og barnevernstjeneste, og på hvilken måte er tjenesten organisert?

Beslutningsprosesser

3. På hvilken måte forstår du begrepet beslutningsprosess?
4. Hva tenker du hvis jeg sier beslutningsprosesser frem mot inngripende beslutninger?
 - Gi eksempler/fortell
5. Har du hatt hovedansvar for en inngripende beslutningsprosess i din jobb?
 - Fortell om det
6. På hvilken måte går en frem for å fatte beslutninger i din tjeneste, hvordan gjøres vurderinger og avveininger?
 - Gi eksempler
7. På hvilken måte kommer sakens faglige, etiske og juridiske perspektiver frem?
 - Gi eksempler

Forsvarlighet

8. I barnevernsloven §1-7 står det «Barnevernets saksbehandling, tjenester og tiltak skal være forsvarlige». På hvilken måte forstår du begrepet forsvarlighet?
 - Gi eksempler
9. Hva kjennetegner en forsvarlig beslutningsprosess?
10. På hvilken måte sikrer tjenesten din forsvarlige beslutningsprosesser?
 - Hva gjør du for å sikre forsvarlige beslutningsprosesser?
 - Gi eksempler
11. Hvilket handlingsrom har du for å utøve forsvarlighet?
 - Hva kan være utfordrende i forhold til handlingsrommet?
 - Gi eksempler
12. Hvordan forstår du begrepet internkontroll?
 - Hvordan brukes det i din tjeneste?
 - Hvordan påvirker internkontroll og forsvarlighet hverandre?
 - Gi eksempler

Skjønn

13. Hvordan forstår du begrepet skjønn?
 - Gi eksempler
14. Når opplever du å behov for å bruke skjønn?
 - Hva tenker du skjønnnet inneholder/hva går det ut på?
 - Gi eksempler
15. Hvilket handlingsrom har du for å utøve skjønn?
 - Hva kan være utfordrende i forhold til dette handlingsrommet?

- Gi eksempler

Dokumentasjon

16. På hvilken måte dokumenteres beslutningsprosesser på din arbeidsplass?
 - Gi eksempler
17. Hva tenker du er viktig innhold i vurderingsgrunnlaget for en beslutning?
 - Gi eksempler
18. Hvordan tenker du man kan fremme forsvarlighet i inngripende beslutningsprosesser?

